

Onsdagen den 14 december

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.***§ 1 Ökat stöd till barnfamiljerna, m. m.**

Föredrogs

civilutskottets betänkande

1977/78:7 med anledning av propositionen 1977/78:61 om ökat stöd till barnfamiljerna m. m. såvitt propositionen hänvisats till civilutskottet jämte motioner,

socialutskottets betänkande

1977/78:18 med anledning av propositionen 1977/78:61 om ökat stöd till barnfamiljerna m. m., såvitt avser höjning av det allmänna barnbidraget, jämte motioner och

socialförsäkringsutskottets betänkande

1977/78:14 med anledning av propositionen 1977/78:61 om ökat stöd till barnfamiljerna m. m. såvitt propositionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Civilutskottets betänkande nr 7, socialutskottets betänkande nr 18 och socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Civilutskottets betänkande nr 7

Regeringen hade i propositionen 1977/78:61 bil. 3 föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer som förordats i regeringsprotokollet (bostadsdepartementet) i fråga om övre hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl.

I propositionens bil. 3 hade föreslagits en höjning av de övre hyresgränserna för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl. Sålunda hade föreslagits att de övre hyresgränserna höjdes för familjer med 1–2 barn från 825 kr. till 900 kr., för familjer med 3–4 barn från 975 kr. till 1 075 kr. och för familjer med 5 eller flera barn från 1 125 kr. till 1 250 kr. De nya reglerna hade föreslagits träda i kraft den 1 april 1978.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

1977/78:136 av Rolf Hagel (–) och Alf Lövenborg (–), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 3) hemställts att de övre hyresgränserna för bostadsbidrag för barnfamiljer höjdes för 1- och 2-barnsfamiljer från 825 kr. till 1 000 kr., för 3- och 4-barnsfamiljer från 975 kr. till 1 200 kr. och för 5- och flerbarnsfamiljer från 1 125 kr. till 1 500 kr. – varvid motionärerna förutsatte att förslaget trädde i kraft den 1 januari 1978,

1977/78:174 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga hemställts

1. att riksdagen beslutade att statligt bostadsbidrag till barnfamiljer fr. o. m. den 1 april 1978 skulle utgå med 1 200 kr. per barn och år,

2. att riksdagen beslutade godkänna de riktlinjer som förordats i motionen i fråga om övre hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. m.,

3. att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad i motionen anförts om inkomstgränser för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. m.,

4. att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad i motionen anförts om information om bostadsbidrag, och

1977/78:185 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga hemställts

3. att riksdagen uttalade sig för en omläggning av bostadsstödet till barnfamiljer och hushåll utan barn till att bli en helt statlig angelägenhet och hos regeringen begärde skyndsamt utarbetande av förslag därom,

4. att riksdagen beslutade att åldergränsen för rätt till statskommunalt bostadsbidrag för hushåll utan barn sänktes till 17 år från och med den 1 april 1978,

5. att riksdagen beslutade att statligt bostadsbidrag till barnfamiljer skulle höjas till 1 200 kr. per barn och år från och med den 1 april 1978,

6. att riksdagen beslutade att följande övre hyresgränser för bostadsbidrag skulle gälla från och med den 1 april 1978: för ensamstående 800 kr., för makar utan barn 900 kr., för hushåll med 1–2 barn 1 100 kr., för hushåll med 3–4 barn 1 300 kr. och för hushåll med 5 eller flera barn 1 500 kr.,

7. att riksdagen beslutade höja inkomstgränserna för bostadsbidrag med 6 000 kr. för barnfamiljer och 4 000 kr. för makar utan barn och ensamstående att gälla från och med den 1 april 1978.

Utskottet hemställde

1. beträffande övre hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl. att riksdagen med godkännande av i propositionen förordade riktlinjer skulle avslå motionerna 1977/78:136, yrkandet 3, 1977/78:174, yrkandet 2, samt motionen 1977/78:185, yrkandet 6, de båda sistnämnda såvitt nu var i fråga,

2. beträffande övre hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag till hushåll utan barn att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:174, yr-

kandet 2, samt motionen 1977/78:185, yrkandet 6, båda yrkandena såvitt nu var i fråga,

3. beträffande det statliga bostadsbidraget att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:174, yrkandet 1, samt motionen 1977/78:185, yrkandet 5,

4. beträffande ändrade inkomstgränser att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:174, yrkandet 3, samt motionen 1977/78:185, yrkandet 7,

5. beträffande informationen om bostadsbidragen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:174, yrkandet 4,

6. beträffande omläggning av bostadsstödet att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:185, yrkandet 3,

7. beträffande åldersgränsen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:185, yrkandet 4.

Följande sex reservationer hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl och Magnus Persson (samtliga s):

1. beträffande övre hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag till barnfamiljer m. fl., vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av förslaget i propositionen skulle bifalla motionen 1977/78:174, yrkandet 2, såvitt nu var i fråga, samt avslå motionerna 1977/78:136, yrkandet 3, och 1977/78:185, yrkandet 6, det sistnämnda såvitt nu var i fråga,

2. beträffande tidpunkten för förslag till ändringar i bostadsbidragssystemet m. m., vari reservanterna ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. beträffande övre hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag till hushåll utan barn, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionen 1977/78:174, yrkandet 2, såvitt nu var i fråga, samt avslå motionen 1977/78:185, yrkandet 6, såvitt nu var i fråga,

4. beträffande det statliga bostadsbidraget, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle bifalla motionerna 1977/78:174, yrkandet 1, samt 1977/78:185, yrkandet 5,

5. beträffande ändrade inkomstgränser, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:174, yrkandet 3, samt med anledning av motionen 1977/78:185, yrkandet 7, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

6. beträffande informationen om bostadsbidragen, vari reservanterna ansett att utskottet under 5 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:174, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Socialutskottets betänkande nr 18

I propositionen 1977/78:61 om ökat stöd till barnfamiljerna m. m. hade regeringen (socialdepartementet), såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet (bil. 1), föreslagit regeringen att

1. anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. till Allmänna barnbidrag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 000 kr.

I propositionen hade bl. a. föreslagits en höjning fr. o. m. den 1 april 1978 av det allmänna barnbidraget från 2 100 kr. till 2 260 kr. per barn och år.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:136 av Rolf Hagel (–) och Alf Lövenborg (–), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 1) hemställt att de allmänna barnbidragen höjdes från 2 100 kr. till 2 520 kr. per barn och år – varvid motionärerna förutsatte att höjningen trädde i kraft den 1 januari 1978, samt

1977/78:185 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt här var i fråga (yrkandet 1) hemställt att riksdagen beslutade att det allmänna barnbidraget fr. o. m. den 1 april 1978 skulle utgöra 25 procent av gällande basbelopp.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:136 yrkandet 1 och motionen 1977/78:185 yrkandet 1 skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
2. att riksdagen till Allmänna barnbidrag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisade ett förslagsanslag av 50 000 000 kr.

Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14

I propositionen 1977/78:61 om ökat stöd till barnfamiljerna m. m. hade regeringen (socialdepartementet), såvitt propositionen hänvisats till socialförsäkringsutskottet (bil. 2), föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

Propositionen innehöll bl. a. förslag om att studiebidraget till studerande mellan 16 och 19 år i gymnasial utbildning fr. o. m. den 1 april 1978 höjdes från 175 kr. till 188 kr. i månaden. Motsvarande höjning hade också föreslagits beträffande det förlängda barnbidrag som utgick till elever i grundskolan som fyllt 16 år.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:136 av Rolf Hagel (–) och Alf Lövenborg (–), vari i yrkandet 2 hemställts att riksdagen beslutade att höja studiebidragen från 175 kr. till 210 kr. per månad – varvid motionärerna förutsatte att höjningen trädde i kraft den 1 januari 1978,

1977/78:174 av Olof Palme m. fl. (s), vari i yrkandena 5 och 6 hemställts

5. att riksdagen beslutade att inkomstprövat tillägg fr. o. m. den 1 april 1978 skulle utgå med 100 kr. i månaden,

6. att riksdagen godkände vad i motionen föreslagits i fråga om inkomstprövat tillägg för dem som redan tilldelats sådant tillägg för läsåret 1977/78, och

1977/78:185 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari i yrkandet 2 hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag under våren 1978 om studielön för studerande över 16 år i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande förlängt barnbidrag och studiebidrag, med avslag på motionen 1977/78:136, yrkandet 2, anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

2. beträffande inkomstprövat tillägg avslå motionen 1977/78:174, yrkandena 5 och 6,

3. beträffande studielön avslå motionen 1977/78:185, yrkandet 2.

Reservation hade avgivits av Sven Aspling, Gillis Augustsson, Doris Håvik, Eric Marcusson, Börje Nilsson, Christer Nilsson och Barbro Engman (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beträffande inkomstprövat tillägg, med bifall till motionen 1977/78:174, yrkandena 5 och 6, skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1973:349).

BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Vår största morgontidning innehöll i dag upplysningen att Sveriges riksdag i går kväll hade fattat beslut om höjda barnbidrag och bostadsbidrag. Jag tror inte att den uppgiften fick någon att jubla, eftersom det förslag som regeringen lagt fram för riksdagen, och som jag är rädd att majoriteten kommer att driva igenom, inte innebär något särskilt positivt för de vanliga människornas levnadsstandard. Men även om den här uppgiften är felaktig och det beslut som vi nu nog dess värre kommer att fatta inte kommer att bli så bra som det skulle kunna vara, så vill jag ändå börja med att uttrycka en förhoppning om att vi i kväll kommer att kunna fatta beslut i frågan.

Vi diskuterar frågan om ökat stöd till barnfamiljerna mot bakgrund

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

av den diskussion som förts här i riksdagen under hösten och särskilt under de senaste dagarna om den kris som vårt land befinner sig i, om de svårigheter och den otrygghet för människorna som denna kris innebär och det hot inför framtiden som finns så länge vi inte har en regering som gör något väsentligt för att hjälpa oss ur krisen.

Herr talman! Jag tror att alla medborgare är medvetna om allvaret i den här krisen och om vad som krävs för att vi skall klara oss ut ur den. Jag är övertygad om att alla är beredda – ja, t. o. m. angelägna och ivriga – att med arbete och personliga uppoffringar få bidra till en lösning av krisen. Denna känsla av ansvar och solidaritet och medborgaranda tror jag är vitt spridd. Den är vår viktigaste tillgång om vi skall kunna göra någonting för att rädda framtiden åt Sverige och det svenska folket. En förutsättning för att den här känslan av solidaritet och medansvar skall kunna finnas som en viktig resurs i arbetet är för det första att de som har makten och ansvaret i landet verkligen griper sig an problemen, att de anger inriktningen och viljan, att de ingjuter mod och framtidstro hos människorna och att de kommer med förslag till konstruktiva och långsiktiga lösningar.

För det andra krävs det att bördorna fördelas rättvist både när det gäller uppoffringar i standard eller standardökningar och när det gäller arbetsinsatser. Det är då alldeles självklart att man på dem som med ett enkelt uttryck kan kallas de starka i samhället skall ställa kravet att det är *de* som skall göra extra ansträngningar, medan de svaga däremot måste skyddas särskilt noga i en så här svår situation.

Detta är den strategi som grundar sig på våra värderingar och som vi har redovisat i vårt krisprogram. Vi har krävt en stram ekonomisk politik med klara prioriteringar av de mest angelägna behoven. Vi har vidare krävt en medveten satsning på framtiden i vår industri för att klara sysselsättningen – det behövs resurser i form av kapital, forskning och utvecklingsinsatser på det området.

För det tredje har vi krävt åtgärder för att sätta de grupper främst vilkas levnadsnivå särskilt måste värnas och för vilka fortsatta reformer behövs. Vi har redan i vårt budgetalternativ i januari talat om vilka grupper det gäller – de äldre, barnen och låginkomsttagarna.

Som ett led i våra ansträngningar att fullfölja den politiken har vi lagt våra förslag när det gäller stödet till barnfamiljerna i motionen 174, som vi nu behandlar. Det är alltså från vår sida fråga om att i en situation där resurserna är begränsade satsa strategiskt på framtiden och på att klara nödvändiga behov medan mindre nödvändiga behov måste hållas tillbaka. Det innebär ofrånkomligen att de som har resurser, har ett jobb, en trygg försörjning och en förmåga att bidra till framtiden, måste kunna anstränga sig litet extra och avstå från att ta ut ökad privat konsumtion i den svåra situation vi befinner oss i.

Det här är att ställa krav på människor, men jag tror att det svarar mot en känsla av vad som i det här läget krävs och är moraliskt riktigt som väldigt många människor har.

Detta innebär att i allra bästa mening fullfölja den folkhemstanke som Per Albin Hansson först förde in i den svenska debatten för nu 50 år sedan, när vårt land också befann sig i mycket besvärlig kris. Den tanke han hade har dess värre ofta missbrukats och använts av sådana som inte rätt förstått den, sådana som trott att det rör sig om en idyllisk och romantisk föreställning om samhället och hur det skall fungera. Men i själva verket var Per Albin Hanssons folkhem något som i hög grad grundade sig på kravet på rättvisa och solidaritet. Låt mig citera några ord från det berömda talet i remissdebatten år 1928, när han först förde in det här begreppet i den svenska politiska debatten:

”Hemmets grundval är gemensamheten och samkänslan. --- I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet. Tillämpat på det stora folk- och medborgarhemmet skulle detta betyda nedbrytandet av alla sociala och ekonomiska skrankor, som nu skilja medborgarna i privilegierade och tillbakasatta, i härskande och beroende, i rika och fattiga, besuttna och utarmade, plundrare och utplundrade.”

Det är inget okontroversiellt tänkande som ligger bakom begreppet ”folkhemmet”. Per Albin Hanssons och vårt folkhemsbegrepp får inte missbrukas av människor som inte förstått vilka krav som också i dagens samhälle, inte minst mot bakgrund av den kris vi befinner oss i, måste ställas på politiken. Särskilt från fördelningspolitisk utgångspunkt, om den skall ha några möjligheter att vinna förtroende hos människorna och skapa uppslutning kring gemensamma insatser.

Det stora hinder som vi i dag står inför när det gäller att utveckla det svenska samhället och klara oss ur krisen är att vi inte har en regering som fullföljer den goda tradition i svensk politik som uttrycken ”folkhemmet”, ”solidaritet” och ”medansvar” står för. Vi har inte ens en regering som regerar, utan en som är fullständigt paralyserad och handlingsförlamad av inre splittring och även av sin ideologi. Det är helt enkelt så att en borgerlig samhällssyn inte duger för att angripa de problem vi står inför i dag.

Men medan handlingsförlamningen hindrar regeringen från att uträtta något väsentligt slösas miljarder bort på sådant sätt att orättvisorna i samhället ökar genom medvetna åtgärder. Vi behöver bara peka på vilka utsvävningar regeringen anser sig ha råd med inom energipolitiken eller vilken medveten satsning på ett mer orättfärdigt samhälle den anser sig ha råd med på skattepolitikens område.

Medborgarna, som får vara med och betala det här, ser att det tydligen enligt regeringens uppfattning finns miljardbelopp att slösa bort på sådant som de upplever som inte bara onödigt utan direkt utmanande orättvist. De ser samtidigt att det inte finns resurser till långsiktiga, medvetna satsningar för sysselsättningen, för ett ökat bostadsbyggande för att rädda oss från både arbetslöshet och bostadskris, för att upprätthålla standarden hos de stora grupperna i vårt samhälle och för sociala och kulturella reformer. När man kommer till sådana viktiga frågor – som medborgarna är vana vid att vi prioriterar – då finns det inte pengar!

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Vad vi har fått under det år som nu har gått är starkt ökade klyftor i samhället: de som redan hade det bra har fått det bättre och har fått råd att konsumera mer. Den förändringen har medfört en ökning av onödig lyxkonsumtion och ett slöseri med resurser, som hade kunnat användas bättre i samhället. Men samtidigt har barnfamiljer, låginkomstagare och pensionärer fått det sämre. De har i dag inte ens råd att upprätthålla den standard de hade tidigare och att tillgodose nödvändiga behov. De har redan fått sin standard sänkt när det gäller livsmedel, kläder och andra ting. Jag tror att det finns risk för att dessa grupper nu, för första gången på decennier, också får en påtvingad försämrad bostadsstandard – att många helt enkelt tvingas att byta ner sig till en sämre bostad. Det beror på att vi i år – också det för första gången på decennier – har råkat ut för mycket kraftigt höjda hyreskostnader som skall betalas av människor som har fått det sämre ställt och som inte heller har några marginaler att ta av. Allteftersom inflationen fortsätter och bostadsbristen ökar kan vi vänta oss att de stora gruppernas, och speciellt då de särskilt utsatta gruppernas, förmåga att betala de höjda bostadskostnaderna minskar.

En annan faktor som bidrar till försämringen är att bostadsbidragssystemet håller på att urholkas av inflationen, helt enkelt därför att stora grupper, särskilt barnfamiljer, nu har fått en formellt sett högre inkomst än tidigare, som dock inte motsvarar någon höjd levnadsstandard men däremot innebär att de faller för inkomstprövningsstrecket. Samma resultat blir det av att hyresgränserna på många orter nu är för låga och att det alltså är hushållen som själva får svara för de höjda hyrorna den här gången.

Det är mot den bakgrunden som regeringens förslag om ökat stöd till barnfamiljerna bör bedömas. När man ser att det inte innehåller någonting mer än ett förslag om att barnbidragen skall höjas med 13 kr. i månaden och att den övre hyresgränsen skall höjas med mellan 75 och 125 kr. för barnfamiljerna – vilket alltså inte ens täcker hyreshöjningarna – måste man säga att regeringens förslag är helt otillräckligt för att kompensera de här grupperna för försämringarna i deras levnadsstandard. Det känns, tror jag, för många som ett rent hån, när de jämför förslaget med de förändringar i sin livsföring som de nu tvingas till. Stödet täcker på intet sätt kostnadsökningarna, allra minst om hyreshöjningarna och inflationen fortsätter.

För det första är det individuella beloppet, 13 kr. per månad, naturligtvis alldeles för lågt, och för det andra – om man ser på hur stora belopp som totalt satsas på det här området – måste man komma fram till den bedömningen, att det är upprörande att regeringen för att åstadkomma förbättringar inte ens vill satsa en summa som skulle motsvara det belopp den räknar med att kunna spara in på anslagen för bostadsbidrag.

Bostadsstyrelsen har i år beräknat, och regeringen upprepar det i propositionen, att det blir 140 milj. kr. över på anslaget för bostadsbidrag till följd av att så många hushåll förlorar sina bostadsbidrag eller får

sämre stöd. Förslaget innebär att under det här budgetåret sammanlagt 110 milj. kr. satsas på barnbidrag och bostadsbidrag men att av den summan bara knappt 40 milj. kr. satsas på bostadsbidrag. Detta är fullständigt upprörande, om man jämför med de behov som finns eller med de ändamål som regeringen samtidigt anser sig kunna satsa miljarder på, t. ex. skattesänkningar för dem som har det bra. Enligt vår mening är det också upprörande att medel tas från anslaget för bostadsbidrag för att finansiera en barnbidragshöjning; det är att gå bakom ryggen på riksdagen och försöka dölja att det faktiskt sker en synnerligen viktig förändring av inriktningen på stödet till barnfamiljerna: från riktat stöd till dem som bäst behöver stödet till ett generellt stöd.

Vi är också starkt kritiska mot att den justering av hyresgränsen som görs är så liten och alltså inte täcker de verkliga hyreshöjningarna och till att den inte omfattar låginkomsttagare utan barn, som ju också får hyreshöjningar.

Dessutom anser vi att det omedelbart måste göras en omräkning av inkomstgränserna i bostadsbidragssystemet för att hindra att allt fler hushåll förlorar eller får starkt försämrade bostadsbidrag.

Med hänsyn till alla de här problemen borde regeringen omedelbart i oktober när riksdagen samlades ha kunnat komma med en proposition, så att man snabbt hade kunnat genomföra förändringar som då hade kunnat träda i kraft den 1 januari. Regeringen kan inte skylla ifrån sig och säga att den saknade information om situationen. Bostadsstyrelsens petita och all information som fanns redan på sensommaren och i början av hösten visade mycket klart vilka försämringar som höll på att ske, eller redan hade skett, beträffande barnfamiljernas och låginkomsttagarnas situation.

Från socialdemokratiskt håll kräver vi mot bakgrund av den här situationen och vår vilja att medvetet sätta de grupper främst som är mest beroende av andras solidaritet en kraftig förbättring av stödet till barnfamiljerna och låginkomsttagarna.

Vi har när det gäller barnbidrag och studiebidrag samma krav på höjning som regeringen, men vi anser också att det statliga bostadsbidraget bör höjas från 900 till 1 200 kr. Det skulle bli en väsentlig förbättring för de grupper som bäst behöver en sådan. Naturligtvis har vi härtill kopplat ett förslag om höjning av det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen. Vi har också lagt fram förslag om en höjning av hyresgränserna på mellan 100 och 200 kr., som också omfattar låginkomsttagarna utan barn. Det vore, enligt vår mening, orättfärdigt att lämna dem utanför.

De förslag som vi framlagt borde naturligtvis genomföras den 1 januari, men eftersom vi inte har haft möjlighet att lägga fram dem förrän i samband med regeringens försenade proposition tvingas vi att acceptera att de tyvärr inte kan träda i kraft förrän den 1 april.

Vi kräver också en omedelbar justering av inkomstgränserna, och jag vill understryka att det inte är acceptabelt att, som utskottets majoritet

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

skriver, vänta med behandlingen av det här tills vi får budgetpropositionen i januari, för då förflyter ytterligare ett helt år innan de nya bestämmelserna hinner träda i kraft.

Till slut kräver vi också en utökad information till de bidragsberättigade, så att alla som berörs av de förbättringar som skulle bli följden av ett genomförande av våra förslag också får kunskap om sina förmåner.

Om de här förslagen genomfördes skulle man uppnå mycket viktiga saker. För det första skulle stödet till dem som bäst behöver det öka. Läger man därtill de förbättringar som skulle ha blivit följden om vårt skatteförslag hade antagits i riksdagen, skulle det innebära 200 kr. mer per månad för en barnfamilj med genomsnittsinkomst. Det är alltså en mycket väsentlig skillnad mellan den linje som socialdemokratin företräder, där vi vill värna om de mest utsatta grupperna i samhället, och den regeringen företräder där man sprätter miljarder på höginkomsttagarna men ingenting har åt barnfamiljerna, låginkomsttagarna och pensionärerna.

För det andra skulle vi vinna, och det är mycket viktigt, att fler människor hålls kvar i bostadsbidragssystemet, dvs. genom att inkomstgränserna, hyresgränserna och det statliga bostadsbidraget höjs.

Vi måste stoppa den mycket snabba marsch ut ur bostadsbidragssystemet som nu pågår och som innebär att vi samtidigt som levnadsstandarden sänks och hyreskostnader höjs får ett nettoutfall i bostadsbidragssystemet av stor omfattning. Det kan vi inte acceptera!

Herr talman! Den borgerliga regeringen har verkligen lyckats med att profilera sig mer än någon kunde ana eller hoppas eller frukta, beroende på vad som står en närmast att säga, på den korta tid som den har haft till sitt förfogande. Vi är nu på väg bort från ett samhälle, präglat av Per Albin Hanssons folkhemstanke, med förskräckande fart. Jag tror att en sådan utveckling mer än något annat skadar våra möjligheter att ta oss ut ur den kris som vårt land befinner sig i. Den drabbar väldigt många människor med försämringar i deras vardag. Vi är övertygade om att en socialt rättfärdig politik behövs nu mer än någonsin. Vårt förslag i motionen 174 och reservationerna 1-6 vid civilutskottets betänkande om ökat stöd till barnfamiljerna utgår från övertygelsen om behovet av en socialt rättfärdig politik.

Jag yrkar bifall, herr talman, till reservationerna 1-6 vid civilutskottets betänkande nr 7.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Det råder en ganska stor enighet om att de skillnader i bostadsstandard som beror på olika inkomst och betalningsförmåga måste undanröjas eller i vart fall väsentligt minskas. Däremot råder det inte lika stor enighet om hur dessa skillnader skall undanröjas i praktisk handling. Vi kommunister menar att skillnaderna i huvudsak måste undanröjas genom en grundläggande förändring av hela bostadspolitiken, me-

dan övriga partier i stort sett anser att man skall lita till bostadsbidrag.

I stället för att följa hyresgästernas krav på en sänkning av den garanterade räntan för flerfamiljshus, ett krav som underligt nog socialdemokraterna genom Ingvar Carlsson var först att ta avstånd från, skall man nu tydligen höja räntan för de hus som byggdes under tiden 1958–1976 att döma av de uppgifter som förekommit om den budget som regeringen tänker lägga fram. Det kan då ske genom att räntan skall trappas upp årligen från 0,15 % höjning varje år till 0,25 % höjning. Det innebär att de hyresgäster som nu har de högsta hyrorna och som får stora hyreshöjningar om ett par veckor skall få ytterligare höjningar i ett läge där man inte vet var man skall ta pengar för dagen. Det har i sammanhanget sagts att man på det sättet skall åstadkomma en utjämning av hyresnivåerna. Hur lång tid skall det ta innan regeringen och de borgerliga och för all del även socialdemokraterna kommer underfund med att en utjämning av hyresnivåerna också kan ske på ett annat sätt, nämligen nedåt såsom vi från vpk vill och har anvisat vägarna för?

Hyrorna har under senare år fortsatt att stiga i allt snabbare takt trots statliga räntesubventioner av betydande omfattning. Allt fler hushåll måste erhålla bostadsbidrag för att klara sina stigande boendekostnader. Förbättrade bostadsbidrag är nödvändiga för att ge barnfamiljer, vuxna utan barn och med låga inkomster, handikappade och pensionärer möjligheter till en god bostadsstandard.

Men också mot bakgrund av alltjämt rådande trångboddhet, de omoderna och dåliga bostäderna, den öppna och dolda bostadsbristen är det nödvändigt med bostadsbidrag, som gör det möjligt att förbättra boendestandarden, framför allt för ekonomiskt svaga grupper. Barnfamiljer, vuxna utan barn med låga inkomster, handikappade och pensionärer bor ofta i de sämsta bostäderna och måste ges möjligheter till en bättre bostadsstandard.

Bostadsbidrag i olika former löser emellertid inte problemen med de höga hyrorna och ständiga hyreshöjningar. Man kan i stället uttrycka det så att med nuvarande bostadspolitik kommer även dessa bidrag slutligen att hamna hos dem som spekulerar i människornas behov av bostad, genom de kapitalistiska spekulations- och monopolintressena i hela produktionsprocessen, från marken till det färdiga huset. Bostadsbidragen utgör, trots de positiva effekterna i övrigt, en garanti för bygg-, mark- och bankkapitalets profiler och gör det i själva verket lättare att ta ut orimligt höga hyror.

De skillnader i bostadsstandard som beror av olika inkomst- och betalningsförmåga måste i huvudsak undanröjas genom en grundläggande förändring av bostadspolitiken och inte genom nya bostadsbidrag. En av de främsta uppgifterna för bostadspolitiken måste vara att ge alla hushåll möjlighet att disponera en rymlig och välutrustad lägenhet till rimliga kostnader utan anlåtande av bostadsbidrag. I avvaktan på en sådan inriktning är det emellertid nödvändigt att genomföra olika förändringar

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

och förbättringar av bostadsbidragen.

Vpk har under flera år framfört förslag om att staten skall överta hela kostnaden för bostadstilläggen för barnfamiljer och hushåll utan barn och vi har nu upprepat förslaget. F. n. utgörs 72 % av de statskommunala bidragen av statliga medel. Vpk menar att det ekonomiska ansvaret för detta bostadsstöd helt bör ligga hos staten. Tidigare år, och så även nu, har av resp. utskottsmajoriteter detta förslag avstyrkts och man har hänvisat till pågående utredningsarbete, dvs. till kommunalekonomiska utredningen. Nu har den utredningen slutförts. Har den då föreslagit att staten skall ta över dessa kostnader? Nej, som bekant har man inte lagt fram något förslag som innebär lättnader för kommunerna på detta område. Utredningens förslag om samordning av de statskommunala bostadsbidragen och bostadstilläggen för pensionärerna innefattar ett enhetligt statsbidrag med 40 %. Det innebär att kommunerna inte kan påräkna någon ekonomisk förstärkning. Genom att statsbidragsnivån för de statskommunala bostadsbidragen sänks från 72 till 40 % uteblir effekten av att statsbidrag föreslås utgå till pensionärernas bostadstillägg, vilket vpk f. ö. också krävt i många år.

Nu är det här ett utredningsförslag, och man får naturligtvis hoppas att ett eventuellt regeringsförslag går längre och höjer statsbidragsprocenten, så att den får någon betydelse för kommunernas ekonomi.

Från den 1 januari i år genomfördes ett gammalt vpk-krav, nämligen att åldersgränsen för rätt till eget bostadsbidrag sänktes. Åldersgränsen sänktes från 20 till 18 år. Tyvärr togs inte steget fullt ut, utan nu kvarstår orättvisan för de ungdomar som ännu inte fyllt 18 år men erhållit egen bostad. Nu kan den som inte fyllt 18 år och har egen bostad erhålla bostadsbidrag bara om han eller hon har eget barn. Bor en ungdom kvar hemma erhåller inte heller förälder bidrag längre än t. o. m. det år då barnet uppnår 16 års ålder. Vpk har i anslutning till den proposition vi nu behandlar upprepat tidigare krav om en sänkning av åldersgränsen till 17 år.

Vänsterpartiet kommunisternas förslag då det gäller den del av ökat stöd till barnfamiljer m. m., som behandlats av civilutskottet i dess betänkande nr 7, innebär i korthet följande. Det statliga bostadsbidraget höjes till 1 200 kr. per barn och år från nuvarande 900 kr. Utvecklingen av bostadskostnaderna, inte minst de stora hyreshöjningar som nu genomförs från årsskiftet, medför berättigade krav om förbättringar. Hushållens betalningsförmåga urholkas alltmer, och det gäller särskilt barnfamiljerna, som ofta inte har råd att förbättra sin boendestandard.

Den övre hyresgränsen måste enligt vår och de flesta hyresgästernas mening ökas betydligt mera än vad regeringen föreslår. Regeringens förslag är, med hänsyn till inflationens verkningar sedan föregående gränser fastställdes, helt otillräckligt och innebär att många hushåll, som redan har en högre hyra än de föreslagna gränserna, inte får en enda krona i förbättring. Vpk föreslår därför att följande övre hyresgränser skall fastställas: ensamstående 800 kr., makar utan barn 900 kr., hushåll med 1-2

barn 1 100 kr., hushåll med 3–4 barn 1 300 kr., hushåll med 5 eller flera barn 1 500 kr. De höjningar vi föreslår ligger ganska nära dem som bostadsstyrelsen angivit i sin anslagsframställning och är enligt vår mening synnerligen välmotiverade.

Inkomstgränserna för reducering av bostadsbidrag måste som vi i vår motion påpekat höjas avsevärt med hänsyn till att många hushåll fått bidragen minskade till följd av inflationen eller helt förlorat sina bidrag. För att en höjning av inkomstgränserna skall få avsevärd effekt, dvs. att de flesta hushåll som nu har bidrag skall få behålla dem och inte riskera minskningar, och för att nya hushåll som nu inte har bidrag men har oerhörda svårigheter att klara sin hyra och få sin ekonomi att gå ihop skall erhålla ett absolut nödvändigt stöd måste dessa gränser höjas ganska kraftigt. Vi föreslår därför att gränserna höjs med 6 000 kr. för barnfamiljer och med 4 000 kr. för makar utan barn och ensamstående.

Herr talman! I boendetredningarnas betänkanden Solidarisk bostadspolitik och Bostadsförsörjning och bostadsbidrag formulerades i flera avseenden goda målsättningar som vpk kan instämma i. I betänkandet Solidarisk bostadspolitik sägs bl. a.: "Bostadspolitikens skall uteslutande tjäna syftet att tillgodose ett grundläggande socialt behov." Vidare sägs med anknytning till bostadsbidragen: "Vi utgår från att det för en normal familj med normala inkomster skall vara möjligt att efterfråga och betala priset för en modern och rymlig bostad utan inkomstprövat bostadsstöd."

Såvitt jag förstår måste detta bl. a. innebära att utredningarna menade att det bostadssociala stödet inte skall vara det dominerande inslaget i bostadspolitikens. Att i takt med stigande bostadskostnader uteslutande eller i huvudsak utveckla det bostadssociala stödet kan visserligen i det enskilda fallet till synes ge tillfredsställande effekter, men om man inte använder också andra medel innebär det risk för ohämmat snabb kostnadshöjning och därmed ideligen återkommande problem.

Detta utesluter naturligtvis inte att det i varje läge ändå alltid finns grupper av hyresgäster, som måste få stöd i särskild ordning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 1977/78:185, yrkandena 3, 4, 6 och 7. Jag yrkar vidare bifall till reservationerna 2, 4 och 6 vid civilutskottets betänkande nr 7.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Jag hade för avsikt att inskränka mitt inlägg till en kort genomgång av propositionens innehåll och framför allt till ett bemötande av de synpunkter som har framförts i de socialdemokratiska reservationerna vid betänkandet. Men först vill jag göra några kommentarer till det inledande inlägget av Birgitta Dahl.

Propositionens förslag är inte bra, sade Birgitta Dahl. Jag hade inte väntat mig något annat omdöme från Birgitta Dahl – hade hon haft en annan bedömning hade hon naturligtvis inte behövt 20 minuter för att tala om det. Inlägget andades den vanliga inställningen, att regeringen är splittrad och handlingsförlamad och inte kan komma sig för med nå-

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

gonting. Så tecknade Birgitta Dahl en bakgrund till den kris vi nu har. Jag tycker det är rätt egendomligt att man kan tala om regeringens handlingsförlamning när man ändå kan slå fast att ingen regering under så kort tid har föreslagit åtgärder i den storleksordningen, i miljarder och arbetstillfällen räknat, som den nu sittande regeringen har varit tvungen att göra för att upprätthålla sysselsättningen. Och att upprätthålla sysselsättningen är för oss en oerhört angelägen arbetsuppgift. Självklart kan detta då få sådana konsekvenser att budgetutrymmet inte räcker för att genomföra allt man önskar sig på andra områden.

Birgitta Dahl sade att det finns en känsla hos svenska folket att man verkligen vill bidra till att föra vårt land ut ur den ekonomiska krisen. Här vill jag helt instämma med Birgitta Dahl. Jag tror också att den viljan finns, och därför räknar vi med att vi skall lyckas med de arbetsuppgifterna.

I sitt inlägg sade Birgitta Dahl att socialdemokraterna med hjälp av en stram ekonomi skulle klara en mer rättvis fördelning än den regeringen föreslår. Vi har emellertid denna vecka fått lyssna till kritik för att regeringen på olika sätt är för vårdslös med ekonomin och satsar för mycket på olika håll i samhället. Det finns ingen linje i den socialdemokratiska kritiken – man talar om återhållsamhet och kritiserar regeringen för att den är vårdslös med samhällsfinanserna samtidigt som man kräver mer på massor av områden.

Vi kan konstatera att regeringen har prioriterat starkt och satt in åtgärder för att kompensera sådana grupper och områden i samhället där de verkligen behövs – det gäller barn, det gäller pensionärer och det gäller åldringsvård.

Sedan vill jag övergå till förslaget i propositionen 61 om stöd till barnfamiljerna genom förändringar i bostadsbidragssystemet. I propositionens bil. 3 föreslås att de övre hyresgränserna höjs för statskommunalt bidrag till barnfamiljer m. fl. Höjningarna är föranledda bl. a. av inträffade och förväntade hyreshöjningar, och genom propositionens förslag får barnfamiljer i de aktuella inkomstklasserna en större del av bostadskostnaden täckt genom bostadsbidragen.

Som jag nämnde har socialdemokraterna till detta betänkande fogat ett antal reservationer. Jag skall gå in på dem, men innan jag gör det vill jag säga följande. Fem av de sex reservationer som fogats till betänkandet berör inte primärt den fråga som genom propositionen har förelagts riksdagen, nämligen frågan om stöd till barnfamiljerna. Utskottsmajoriteten anser därför att det finns goda skäl att avvakta beredningen i departementet av bostadsstyrelsens anslagsframställning för nästa år, så att ett samlat förslag kan föreläggas riksdagen i samband med att budgetpropositionen presenteras i början av nästa år. Då kommer det enligt utskottets mening att finnas ett bättre underlag för att bedöma de olika motionsförslagen.

I reservationen 1 yrkas bifall till den socialdemokratiska motionen om övre hyresgränser för barnfamiljerna. Motionsförslaget innebär höjningar

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

av de övre hyresgränserna med 75 kr. per månad utöver vad som föreslagits i propositionen. Dessutom har i motioner från vpk och från Rolf Hagel och Alf Lövenborg föreslagits höjningar utöver förslagen i såväl propositionen som socialdemokraternas reservation. Utskottsmajoriteten har avstyrkt bifall till motionerna. Det bör i sammanhanget noteras att det i motionerna saknas beräkningar av förslagets ekonomiska konsekvenser. Det har alltså inte varit möjligt för utskottet att bedöma de budgetmässiga effekterna av reservanternas och övriga motionärers förslag. Dessutom bör noteras att i såväl den socialdemokratiska motionen som i vpk-motionen förs fram även andra förslag, vilkas belastning på anslaget till bostadsbidrag inte klargjorts. Slutligen bör noteras att ett ökat stöd till barnfamiljerna också läggs fram i propositionen genom den föreslagna höjningen av de allmänna barnbidragen och av studiebidraget.

Både utskottsmajoriteten och reservanterna följer propositionsförslaget om att de nya övre hyresgränserna bör gälla fr. o. m. den 1 april 1978. Jag vill erinra om att frågan om förändrade hyresgränser tagits upp av bostadsstyrelsen i dess anslagsframställning för nästa budgetår. Frågan torde bl. a. därför behandlas i pågående budgetarbete, och riksdagen får i början av nästa år åter möjlighet att behandla frågan. Behandlingen kan då ske i ett större och mera heltäckande sammanhang.

Reservationen 2 om tidpunkten för förslag till förändringar i bostadsbidragssystemet har jag redan behandlat genom att anföra att vi som bildar utskottsmajoritet anser det lämpligt att vi får en fullständig presentation av frågan om bostadsbidragssystemets utformning. Jag kan gärna instämma i vad reservanterna framför om det angelägna i att olika frågor inom bostadsbidragssystemet prövas snabbt, men jag finner det likväl viktigt att vi låter beredningen ske genom det arbete som pågår för budgetpropositionen. Jag finner det således inte lämpligt att riksdagen i detta sammanhang begär förslag till förändringar på sätt reservanterna förordat. Låt mig också erinra om att föredraganden angivit att hon kommer att föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med olika åtgärder inom bostadsbidragssystemet i 1978 års budgetproposition eller i särskild proposition.

I reservationerna 3, 4 och 5 tas upp frågor om övre hyresgränser för statskommunalt bostadsbidrag till hushåll utan barn, det statliga bostadsbidraget resp. ändrade inkomstgränser i bostadsbidragssammanhang. Jag finner inte anledning att nu i sak gå in på förslagen i motionerna, då ju riksdagen kommer att inom kort få möjlighet att behandla dessa frågor. Jag finner därför heller inte anledning att nu förlänga debatten på dessa punkter, utan jag nöjer mig med att hänvisa till vad civilutskottet anfört på s. 5 i betänkandet.

Låt mig även något beröra yrkandena i vpk-motionen om en omläggning av bostadsstödet så att det blir en helt statlig angelägenhet samt frågan om sänkning av åldersgränsen för rätt till statskommunalt bostadsbidrag till hushåll utan barn från 18 till 17 år.

För att börja med det sistnämnda beslöt riksdagen år 1976 att sänka

gränsen från 20 till 18 år. I detta sammanhang liksom tidigare i år har utskottet prövat vpk:s förslag om ytterligare sänkning till 17 år och inte funnit anledning följa förslaget i vpk-motionen. Den uppfattningen vidhåller utskottet.

Vad åter angår frågan om kostnadsfördelningen i bostadsbidragssammanhang hänvisar utskottet till utredningen om kommunernas ekonomi. Utredningens betänkande, som inte var överlämnat när utskottsbetänkandet justerades, har nu offentliggjorts. Men jag finner inte någon anledning att gå in på en diskussion om det, därför att många synpunkter kommer att läggas på förslaget från olika remissorgan, och vi har anledning att i andra sammanhang återkomma till en debatt om hur utjämningen och kostnadsfördelningen mellan stat och kommun skall utformas.

Slutligen vill jag beröra reservationen 6, där utskottets socialdemokratiska ledamöter begär ökad information beträffande bostadsbidragen. Reservanterna anför att om riksdagen bifaller förslagen i socialdemokraternas motion kommer betydligt fler att behöva informeras om sina möjligheter att erhålla bostadsbidrag, och det är väl närmast självklart. I utskottets majoritetsskrivning på s. 5 och 6 redogörs för hur informationen om de förslag till förändrade övre hyresgränser som utskottet ställt sig bakom kommer att genomföras. Sålunda kommer såväl de som redan har statskommunalt bostadsbidrag som de som har möjlighet att erhålla sådant, om regeringens förslag godtas av riksdagen, att informeras om sina rättigheter. För dem som redan har bostadsbidrag sker omprövningen av utgående bidrag automatiskt.

Med detta, herr talman, har jag bemött de synpunkter som framförts i reservationerna och jag ber att få yrka bifall till civilutskottets hemställan i betänkandet på samtliga punkter.

BIRGITTA DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det framgick av Kjell Mattssons citat från utskottsmajoritetens skrivning att förberedelserna beträffande informationen endast gäller de ändringar som regeringen har föreslagit, men däremot inte de förändringar som skulle bli följden om våra krav skulle bifallas av riksdagen.

När det gäller finansieringen, Kjell Mattsson, kan jag gå med på att vi borde naturligtvis i motionen ha beskrivit de beräkningar vi givit av den finansiering som självfallet finns för det förslag vi har lämnat. Men, Kjell Mattsson, det hade ju gått bra att fråga om dem under utskottsbehandlingen – det gjorde ni inte. Då hade vi kunnat redovisa dem där. Vi har som vi anförde i reservationen full täckning för de kostnadsökningar som det skulle bli under det här budgetåret, genom att vi får pengar över på bostadsbidragsanslaget om inte de ändringar genomförs som ni föreslår. Vi kommer självfallet också i januari, när vi tar ställning till det budgetförslag som regeringen då lämnar, att redovisa finansieringen av det alternativa förslag som vi lämnar.

Barnfamiljerna, pensionärerna och låginkomsttagarna har inte råd, Kjell Mattsson, att vänta ett helt år, till den 1 januari 1979, på höjda inkomstgränser och hyresgränser som blir följden om man skjuter på behandlingen till i vår. Det är illa nog att de har fått vänta så länge som till den 1 april 1978, därför att de ansvariga statsråden inte orkade ta sig samman och lägga propositionen tidigare. I den miljardrullning som har pågått under det här året hade det faktiskt inte varit för mycket begärt att de skulle ha orkat ta strid för ett snabbare och kraftigare stöd till de här grupperna i samhället och fått genomslag för sådana tankar i regeringen.

Därmed kommer jag in på den mera övergripande prioriteringen, på frågan om de skilda uppfattningarna om vilka behov som är mest angelägna och vad regeringen och den socialdemokratiska oppositionen har givit uttryck för. Kjell Mattsson uttryckte det så att den nuvarande regeringen har starkt prioriterat åtgärder för de grupper som behöver mest stöd. Då vill jag ställa en fråga. Ni har ju satsat miljardbelopp på skatteomläggningar som innebär att höginkomsttagarna får skattesänkningar på tusentals kronor, medan de verkliga låginkomsttagarna kommer att få skattehöjningar nästa år och inte kommer att få en större förbättring av bostadsstödet än några tior per månad. Är det det som är uttryck för en stark prioritering för de mest behövande grupperna?

TORE CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall något kommentera Kjell Mattssons kritik mot vpk:s förslag.

Vad gäller de övre hyresgränserna har regeringen inte föreslagit någon förbättring för två grupper, nämligen ensamstående utan barn och makar utan barn. Enligt regeringens förslag skall de övre beloppsgränserna fortfarande vara 600 kr. resp. 700 kr. Det hade verkligen varit motiverat att också dessa två grupper hade fått en förbättring i det här sammanhanget.

Kjell Mattsson säger att regeringen har aviserat att den skall återkomma med förslag till åtgärder. Men redan i propositionen kan man utläsa ett av dessa förslag till åtgärder, och det innebär en direkt försämring. Det talas nämligen om en höjning av de nedre gränserna för erhållande av bostadsbidrag. Åtskilliga människor, som nu har förmånen av en relativt låg hyra och har ett visst bostadsbidrag, kommer genom en sådan åtgärd att förlora detta bidrag. Övriga åtgärder har vi alltså inte sett ännu, men det blir väl anledning att återkomma till dem.

Beträffande vårt förslag att sänka åldersgränsen för ungdomar med egen bostad från 18 till 17 år vad gäller möjligheten att få bostadsbidrag, så hänvisar Kjell Mattsson till att samma förslag har avslagits förut – och man avstyrker det nu också. Man har, som det heter, inte funnit anledning att tillstyrka det. Men, snälla Kjell Mattsson, tala åtminstone någon gång om varför man inte kan finna någon anledning till att de ungdomar med egen bostad som bara är 17 år inte kan få bostadsbidrag

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

utan skall diskrimineras. Det är ju inget svar att säga att man inte har funnit anledning att tillstyrka förslaget.

Kjell Mattssons inlägg andas belåtenhet med regeringens förslag. I själva verket innehåller regeringens förslag i den här propositionen så små förbättringar att dessa i stort sett redan har ätits upp av den pågående inflationen.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka Birgitta Dahl för uppslaget om hur vi i fortsättningen skall arbeta i civilutskottet. Vi skall alltså vördsamt anhålla att i utskottet få reda på vad socialdemokraterna har menat med sina motioner och få veta underlaget för dem. De uppgifterna framgår ju inte av motionerna, och inte heller framgick det av Birgitta Dahls anförande hur finansieringen skulle ske.

Jag var angelägen om att framhålla att den här propositionen enbart handlar om stödet till barnfamiljerna. Det större frågkomplexet på detta område återkommer varje år i budgetpropositionen, och så även denna gång.

Att jag inte skulle inkassera något bifall vare sig från Birgitta Dahl eller Tore Claesson var jag naturligtvis fullständigt på det klara med. Oavsett om vi befinner oss på majoritets- eller minoritetssidan får vi leva med att det finns önskemål som inte kan uppfyllas. När en speciell grupp i samhället debatteras, är det väldigt lätt att säga att det är synd om just den gruppen. På samma sätt skulle vi kunna diskutera pensionärernas förhållanden eller situationen inom äldreården och säga att det är områden som vi måste satsa mer på. De avvägningarna måste vi försöka att göra varje gång vi har budgetpropositionen uppe och tar ställning till hur de totala statsutgifterna och kommunal- och landsutgifter skall fördelas.

Jag hoppas att Birgitta Dahl inte menar så mycket med sitt litet vanvördiga tal om miljardrullning. Det har rullat många miljarder för att vi skall upprätthålla sysselsättningen, och jag trodde faktiskt att vi var överens om att det var den viktigaste bland alla de åtgärder vi har att vidta. Det är ju ändå näringslivet vi måste bygga på för att få möjligheter att fördela några bostadsbidrag i fortsättningen.

Det är riktigt att det har genomförts skattesänkningar, men också i det fallet rör det sig om en proposition som vi fick överta vid regeringsskiftet. Även socialdemokraterna sysslade varje år med skattesänkningar för att skapa möjligheter att få lönerörelsen igenom. Varför man måste göra det vet Birgitta Dahl lika väl som jag. Förändringar av skatteskalorna är alltså ingenting som den nuvarande regeringen har hittat på. Regeringen ärvde faktiskt propositionen, även om den sedan förändrades något.

BIRGITTA DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag lägger tillrättavisningen från utskottets ordförande på minnet. Vi skall aldrig mer glömma att tala om även det ni inte frågar om vid utskottsbehandlingen. Som jag anfört tidigare och som vi också skrivit i en av våra reservationer, kan vi finansiera de ökade kostnaderna under det här året med hjälp av de pengar som eljest skulle bli över på anslaget för bostadsbidragen.

Kjell Mattsson sade något som förvånade mig mycket. Man kan alltid säga, sade han, att just den här gruppen är det så speciellt synd om så den måste vi stödja. Han antydde därmed att vi skulle följa någon sorts nyckfull populistisk linje och i den ena frågan efter den andra, utan att ha en medveten prioritering, ställa oss upp för vad som i andra sammanhang brukar kallas "populära dagskrav".

Det är, som Kjell Mattsson vet, inte alls på det sättet. Det är tvärtom så att vi sedan det här årets början mycket medvetet har talat om vad vi vill göra med de begränsade resurser som vi anser finns i samhället. Vi gjorde upp en budget som totalt sett skulle ha inneburit mindre kostnader, men inom den inrymde vi i stället för felaktiga skattesänkningar och generella satsningar på näringslivet medvetna satsningar för att långsiktigt rädda sysselsättningen – det har regeringen inte gjort – och medvetna satsningar på vissa grupper, framför allt barnfamiljerna och de äldre.

Det är en väldig skillnad mellan vår linje och regeringens. Vi skulle totalt sett ha hushållat bättre med samhällets resurser och dessutom satt in dem mera medvetet för att rädda sysselsättningen i framtiden och för att tillgodose de socialt utsatta gruppernas mest angelägna behov.

Visst har vi genomfört förändringar av skatteskalorna, Kjell Mattsson, bl. a. som ett led i förberedelserna för avtalsrörelserna. Men de har sett helt annorlunda ut än de förändringar som ni har genomfört. Det första ni gjorde när ni kom till makten var ju i själva verket att mot löntagarorganisationernas bestämda vilja förändra det förslag som vi före valet hade uppnått enighet om med löntagarnas organisationer. Detta försvårade förhandlingarna. Det innebar att mycket stora belopp som skulle ha kunnat användas bättre satsades på en skatteförändring som mest gynnade dem som redan hade det bra men urholkade standarden för dem som skulle ha behövt en förbättring. Det har ni fortsatt med, och det har kostat miljarder som har fått betalas med höjd moms, devalvering och en skenande inflation som mest drabbar de mest utsatta grupperna i samhället.

Då är det väl inte så konstigt att vi säger att ni bedriver en socialt orättfärdig politik.

TORÉ CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig börja med att upprepa min fråga till Kjell Mattsson om varför man inte har funnit anledning att göra den förändring som skulle innebära att också 17-åringar med egen bostad skall kunna få rätt

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

till bostadsbidrag. Kjell Mattsson sade ingenting om det.

Här är det ju inte fråga om att spela ut grupper mot varandra, utan här är det fråga om att ge de mest utsatta grupperna sådana förbättringar som de måste få för att deras ekonomi inte skall undergrävas alltför mycket. Det finns resurser för det här, och det måste alltid finnas resurser för att förbättra barnfamiljernas och låginkomsttagarnas svåra situation.

Kjell Mattsson har inte heller sagt någonting om den funktion som bostadsbidragen ändå får. Det är viktigt att uppmärksamma att bostadsbidragen inte är någon gåva från himlen utan bekostas av lönarbetarna, skattebetalarna själva. Även om familjen Andersson via skattsedeln hjälper familjen Johansson att klara hyran, så innebär det bara att båda även fortsättningsvis utplundras av byggmästare som blir miljonärer, av byggnadsmaterialtillverkare, markspekulanter, storbanker och andra vinst- och spekulationsintressen på bostadsmarknaden. Det fungerar ju på det här sättet.

Det är klart att det är bara genom kraftigare ingrepp mot dessa, genom att göra slut på profitintressena, som man kan stoppa den nuvarande hyresutvecklingen, sänka hyrorna och göra det möjligt för vanliga arbetande människor att hyra en bostad utan att behöva anlita bostadsbidrag. En sänkning av boendekostnaden som möjliggör för en normalfamilj med normala inkomster att efterfråga och betala priset för en modern och rymlig bostad utan inkomstprövat bostadsstöd är vad vi behöver. Men det kräver en annan inriktning av hela bostadspolitiken och det kräver att man tar itu med spekulationsintressena på hela bostadsmarknaden.

KJELL MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall först svara Tore Claeson. Han säger att det är inte fråga om att spela ut olika grupper mot varandra. Nej, det är precis det som är bakgrunden till hela mitt resonemang här. Om man inte skall spela ut grupper mot varandra måste de mera långsiktiga bedömningarna av vilka stödåtgärder man skall vidta göras i ett sammanhang då man har hela budgetpropositionen tillgänglig och kan studera de avvägningar som regeringen har kunnat göra där.

Regeringen har ju lagt fram en proposition som uteslutande handlar om ökat stöd till barnfamiljerna, därför att man funnit det angeläget att stödja dessa när det gäller inträffade och beräknade hyreshöjningar. Detta är, som jag sade i mitt första inlägg, anledningen till att man i propositionen inte diskuterar andra förändringar i bostadsbidragssystemet än just ändringarna i stödet till barnfamiljerna.

Därmed har jag egentligen också svarat på Tore Claesons fråga, varför man inte ändrar åldersgränsen från 18 till 17 år.

När vi fattat beslut tidigare har det varit efter överväganden om att nu har vi möjlighet att göra den och den förändringen av bostadsbidragssystemet. Överväganden om förändringar av det slag som vpk har yrkat på kommer alltså att göras i ett senare sammanhang, vilket inte

innebär något löfte om att vpk:s förslag skall genomföras.

Får jag sedan säga till Birgitta Dahl, att fatta nu inte min replik om att jag skulle ha fått besked av socialdemokraterna bara jag frågat i utskottet som något utslag av snarstuckenhet, för det var det verkligen inte. Men vi fick ju lära oss, på den tiden då vi var i minoritet, att det gällde verkligen för en motionär att framhålla allt och i all synnerhet tänka på finansieringsbiten i de förslag man lade fram. Skall en annan metod tillämpas är det ju värdefullt för mitt arbete att jag vet hur hanteringen skall ske. Det skall vi nog klara av.

Birgitta Dahl återkommer till den samlade avvägningen och säger att socialdemokraternas budget upptog mindre kostnader. Ja, det är klart att den gjorde det. Men att de verkliga kostnaderna för staten totalt blivit annorlunda än de som fanns i den ursprungliga budgetpropositionen är inte minst beroende på alla de åtgärder av olika slag som måste vidtas för att hävda sysselsättningen. Vi har inte upplevt att socialdemokraterna annat än i allmänt tal väsnats om att vi satsar för mycket pengar och är vårdslösa med statens ekonomi. Däremot vill de inte gå emot de konkreta åtgärder som med hjälp av de här pengarna vidtagits för att hävda sysselsättningen.

Tredje vice talmannen anmälde att Birgitta Dahl och Tore Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

ROLF HAGEL (-):

Herr talman! Låt mig först med några ord anknyta till den debatt som redan varit.

Herr Mattsson gjorde någon svepande formulering som innebar att halva problemet egentligen var löst därför att vi allesammans var besjälade av viljan att komma ur krisen. Nå, herr Mattsson, det där är naturligtvis en sanning med mycket stor modifikation, för att inte säga att det är en ren lögn.

Man kan inte samla ihop alla i Sverige i en enda bunt och säga att vi är en homogen massa som har gemensamma intressen vilka skall tillfredsställas, och att vi därmed kommer ur krisen. I alla debatter vi haft under den borgerliga regeringens tid, medan krisen har förvärrats, har det framkommit två linjer.

Den ena linjen har exemplifierats mycket förträffligt av en av regeringspartiernas representanter, nämligen herr Träff. Han säger i princip att vi måste gå ut till svenskarna och berätta för dem att de lever över sina tillgångar, och att vi måste komma tillbaka till 1974 års löneläge. Vad är detta? Det är egentligen bara ett försök att göra situationen än värre för stora grupper i detta samhälle. Anledningen till att man skall göra situationen värre för stora grupper är att de små grupperna skall få det så mycket bättre. Alltså har vi inget gemensamt intresse, och alltså är vi inte besjälade av någon gemensam vilja att komma ur krisen.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Att komma ur krisen, som herr Mattsson uttrycker det, innebär så olika saker för oss. Det innebär något helt annat för dem som t. ex. är anställda på ASEA. För företaget ASEA är det väldigt lyckligt och lukrativt att fortsätta att etablera sig i São Paulo, men för dem som arbetar på ASEA i Västerås är inte detta en lycklig utgång, utan det är en negativ utgång som fördjupar krisen i vårt eget land.

Jag vill inte knyta hela den ekonomiska kris vi befinner oss i till att vi har en dålig regering i vårt land, men jag vill bestämt hävda att regeringen bidragit till att göra det onda värre än som varit nödvändigt.

Det finns väl ingen som längre bestrider att landets regering varit mycket framgångsrik i sin strävan att pressa ner den svenska arbetarklassens levnadsstandard. Efter ett år vid makten har man nått sådana resultat att de måste tillfredsställa även de mest långtgående förväntningar och önskemål från Svenska arbetsgivareföreningen eller den s. k. företagarvärlden. Och det är inte bara den produktiva delen av arbetarklassen som får känna på vad den s. k. svångremspolitiken i praktiken innebär. Även pensionärer får känna på den, och vad som är höjden av cynism – för att använda ett mycket mildt uttryck – är att även ungdomar och barn drabbas mycket hårt.

Det är ett klart och kontrollerbart faktum att livsmedelskonsumtionen har sjunkit såväl kvantitativt som kvalitativt. Vad detta får för konsekvenser för hälsan behöver man heller inte spekulera särskilt mycket i. Vi vet vad bristen på näringsrik kost innebär för de barnkullar som växte upp under 1930-talets kapitalistiska kris och dess borgerliga politik. Genom att, bildligt talat, ta vitaminerna ur munnen på arbetarklassens barn kvalificerar sig den här regeringen för samma eftermäle som den Lindmanska och den Ekmanska regeringen gjorde.

Att ge barnfamiljerna en slant i stället för full kompensation för prishöjningar på mat, kläder och det som hittills betraktats som hörande till livets nödtröft, en dräglig bostad, är en ren och oförfalskad klasspolitik. Inga som helst verbala försäkringar om socialt ansvar etc. kan dölja detta faktum. Vi har i vår motion inte gått längre än till att just kräva kompensation åt barnfamiljerna och de studerande ungdomarna, trots att vi vet att en höjning av dessa kategoriers standard väl skulle kunna motiveras.

Regeringens bostadspolitik leder i rask takt dithän att en dräglig bostad för barnfamiljer ur arbetarklassen förvandlas från att vara en rättighet till att bli en lyx. En så hårt nedskuren produktion i förening med ständigt stegrade hyror leder verkligen dithän.

Första sidan i gårdagens nummer av Dagens Nyheter dominerades av rubriken "Från kommande årsskifte höjs hyrorna i allmänhet med 10–12 kr. per m²!" Två bostadsministrar har uppenbarligen föresatt sig att på kortast möjliga tid fösa arbetarungdomen tillbaka till utdragssoffor och syskonbäddar. Det blir, herr talman, det oundvikliga resultatet av bostadsbidragets urholkning.

Vi har i vår motion krävt att de övre hyresgränserna för bostadsbidrag

höjs med i runt tal 20 %. De redan inträffade hyreshöjningarna, det som förutskickas från regeringen plus slaktade kommunistmotioner under den senaste veckan innebär att det inte finns någon som helst prutmån på detta krav.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen 1977/78:136. I anslutning till yrkandet 1 i motionen hemställer jag att riksdagen antar det förslag till lagtext, avseende 1 § i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag, som utdelats till ledamöterna. Förslaget har följande lydelse:

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrives att 1 § i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 2 100 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Allmänt barnbidrag skall utgå jämväl för här i riket bosatt barn, som icke är svensk medborgare, såframt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket eller ock barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket.

Föreslagen lydelse

1 §

För barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, skall av allmänna medel såsom bidrag till barnets uppehälle och uppfostran utgå allmänt barnbidrag med 2 520 kronor om året i enlighet med vad nedan närmare stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

I anslutning till yrkandet 2 i motionen hemställer jag vidare att riksdagen antar det förslag till lagtext, avseende 2 kap. 1 § och 3 kap. 6 § studiestödslagen (1973:349), som utdelats till ledamöterna. Förslaget har följande lydelse:

Förslag till

Lag om ändring i studiestödslagen (1973:349)

Härigenom föreskrives att 2 kap. 1 § och 3 kap. 6 § studiestödslagen (1973:349) skall ha nedan angiven lydelse.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna.
m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

2 kap.

1 §

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Studering vid grundskolan har rätt till förlängt barnbidrag med 175 kronor i månaden från och med kvartalet efter det under vilket han fyllt 16 år.

Studering vid grundskolan har rätt till förlängt barnbidrag med 210 kronor i månaden från och med kvartalet efter det under vilket han fyllt 16 år.

Detsamma gäller studering som deltager i motsvarande undervisning vid skola som avses i 33 eller 34 § skollagen (1962:319).

3 kap.

6 §

Studiebidrag utgår med 175 kronor i månaden.

Studiebidrag utgår med 210 kronor i månaden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Även i reservationen vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14 lägger socialdemokraterna fram förslag som innebär förbättringar för barnfamiljerna.

I en reservation vid civilutskottets betänkande nr 7 föreslår den socialdemokratiska oppositionen en höjning av det statliga bostadsbidraget till 1 200 kr. per barn och år. Därför bör det inkomstprövade tillägget inom studiehjälpen, som sedan början av 1970-talet är samordnat med bostadsbidraget, höjas till 100 kr. per månad fr. o. m. den 1 april nästa år. Vidare bör de studering som redan uppburit inkomstprövat tillägg för innevarande läsår erhålla ytterligare 75 kr. för vårterminen 1978.

När det gäller motiven för vårt förslag, som innebär förbättringar utöver regeringens proposition, ber jag att få hänvisa till Birgitta Dahls inlägg.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! För någon dag sedan kunde man läsa om regeringens ekonomiska politik i många tidningar. Genom budgetläckor får man ytterligare bevis för att regeringens ekonomiska politik drabbar låg- och mellaninkomsttagarna i vårt samhälle mycket hårt.

Hundratusentals hyresgäster kommer t. ex. att få höjda hyror genom regeringens beslut. Den bostadskostnadsstegring som många familjer i Stockholmsområdet fått redan innan de nya uppgifterna läckte ut ligger på 250 kr. för nästa år, om man räknar in höjningar för el och vatten. Bosättningslånen för unga familjer kommer att försämrats kraftigt med

regeringens politik. Dels skall inkomstgränserna för erhållande av lån sänkas, dels skall räntan höjas från 7–8 % till normal bankränta, dvs. till mellan 12 och 15 %.

Tandvårdsförsäkringen försämras. Utökningen av vuxenutbildningen stoppas, vilket drabbar i första hand de lågavlönade, de handikappade och invandrarna enligt vad man säger på ABF. Slopandet av den s. k. äktamakeprövningen inom studiestödet kommer inte att genomföras. Man stoppar denna reform som man så ivrigt propagerat för i ett annat skede. På många områden blir det direkta försämringar för stora befolkningsgrupper. Bakom dessa försämringar hör man att det viskas om en ny devalvering.

I propositionen 61 har regeringen föreslagit att barnbidraget skall höjas med 160 kr. per år och att studiebidraget skall höjas med 13 kr. per månad. Det är verkligen blygsamma höjningar man föreslår, dels med tanke på inflationen, dels med tanke på den allmänt höga prisnivån på nödvändiga varor. Egentligen är det inte alls fråga om något stöd, som det står i förtexten till propositionen, utan det är bara fråga om marginella kompensationer för de fördyringar i levnadsomkostnaderna som barnfamiljerna redan har drabbats av under året.

När man talar om barnfamiljernas ekonomiska villkor så är det viktigt att se till deras totala situation. Bidragen i nuläget är helt nödvändiga, och därför kräver vänsterpartiet kommunisterna förbättringar på det området. Men barnbidragen får aldrig tjäna som en ursäkt för att man inte tagit itu med de grundläggande förändringar som behövs för att på ett mera påtagligt sätt förbättra barnfamiljernas förhållanden. Det gäller t. ex. att tillgodose allas – jag avser såväl ungdomars som kvinnors och mäns – rätt till ett meningsfullt arbete som de kan försörja sig på. Så är inte fallet i dag. Det gäller att tillgodose alla barns rätt till en bra och avgiftsfri daghemsplats. Det gäller att häva utbildningsdiskrimineringen av arbetarklassens barn. Det gäller att stoppa inflationen, som undergräver de arbetandes ekonomi. Det gäller att slopa momsens på mat och andra nödvändighetsvaror, vilken särskilt hårt drabbar barnfamiljerna.

Herr talman! De senaste årens kraftiga inflation har på ett påtagligt sätt visat på nödvändigheten av ett ändrat barnbidragssystem. Det nuvarande systemet innebär att barnbidragen ständigt kommer att släpa efter i kostnadsutvecklingen. Vpk har tidigare föreslagit en anknytning till basbeloppet, vilket övriga riksdagspartier gått emot. Den lilla höjning av barnbidraget som regeringen nu föreslår har redan uppslukats av inflationen. Man kan inom en nära framtid vänta ytterligare prisökningar. Därför är det minst sagt motiverat att indexreglera barnbidraget. Vänsterpartiet kommunisterna anser att barnbidraget snarast skall anknyta till basbeloppet och utgöra 25 % av detta.

Herr talman! När det nuvarande studiemedelssystemet infördes, så proklamerades det att systemet skulle vara till för att bryta den sociala snedrekryteringen inom utbildningen, men så har inte skett. Man kan tvärtom se tendenser till att den ökar och att utslagningen i det svenska

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

skolväsendet börjar redan på låg- och mellanstadiet. Målet för det nuvarande studiemedelssystemet har med andra ord inte alls uppnåtts.

En avgörande åtgärd för att bryta diskrimineringen av arbetarklassens barn i utbildningshänseende består i att tillförsäkra dem ett ekonomiskt oberoende. Därför har också vänsterpartiet kommunisterna under en följd av år ställt krav på införandet av studielön. Vpk anser att utbildningen är ett samhälleligt ansvar, och med det följer givetvis att samhället också måste garantera de studerandes ekonomiska situation. Det finns, herr talman, möjlighet att utarbeta ett förslag till studielön för studerande över 16 år så att studielönen kan träda i kraft under senare delen av 1978.

Det hjälper inte stort att regeringen föreslår en höjning med 13 kr. i månaden, om man fortfarande har ambitionen att stimulera till studier och framför allt att stimulera de grupper som diskrimineras i vårt nuvarande skolväsende. Därför måste det lånesystem vi har i dag förändras till ett studielönesystem. En sådan åtgärd skulle bidra till att problemet med den sociala snedrekryteringen löstes, och den skulle troligen få effekt på kort sikt så att fler människor från arbetarklassen kunde rekryteras till vuxenstudier, vilket sker i mycket ringa grad f. n.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 185 i den del som behandlar studielönefrågan och f. ö. till det yrkande som utdelats till kammarens ledamöter angående barnbidragen, nämligen att riksdagen beslutar att med anledning av motionen 1977/78:185 yrkande 1 hos regeringen begära att förslag snarast förelägges riksdagen av innebörd att det allmänna barnbidraget fr. o. m. den 1 april 1978 bestäms att utgöra 25 % av basbeloppet.

BRITTA BERGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till hemställen i socialutskottets betänkande nr 18 och hemställen i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14. Det innebär samtidigt yrkande om avslag på bl. a. de yrkanden av Rolf Hagel och Inga Lantz som delats ut.

När det gäller socialutskottets betänkande 18 vill jag bara peka på att ett enhälligt utskott har tillstyrkt propositionens förslag om höjning av barnbidragen och avstyrkt de motioner om andra förändringar än vad propositionen föreslår beträffande dessa, dvs. höjning med 160 kr. per barn och år. Det finns ingen anledning att gå in på en motivering. Utskottet anför att de här frågorna relativt nyligen behandlats och hänvisar till framför allt socialutskottets betänkande 1976/77:25.

I socialförsäkringsutskottets betänkande behandlas förslag om höjning av studiebidraget. Men med hänvisning till att det finns en koppling mellan barnbidraget och studiebidraget menar utskottet att det inte finns någon anledning att höja studiebidraget i och med att socialutskottet tillstyrkt det förslag beträffande barnbidrag som läggs fram i propositionen 61.

Det är också en koppling mellan förslaget i motion 174 beträffande det inkomstprövade tillägget och det statliga bostadsbidraget. Socialför-

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

säkringsutskottet hänvisar där till att civilutskottet avstyrkt en höjning av bostadsbidraget och menar att det inte finns någon anledning att tillstyrka en höjning av det inkomstprövade tillägget.

Frågan om studielön har nyligen – så sent som i fredags – diskuterats i kammaren. Även den har utskottet avstyrkt. Frågan har behandlats av studiestödsutredningen, som i ett betänkande har lagt fram alternativförslag, där även begreppet studielön finns med. Det är ingen anledning att föregripa fullföljandet av den utredningen, som är föremål för remissbehandling, utan man bör först se vad den kan ge. Jag menar alltså att vi inte bör fortsätta den debatten längre i kammaren, utan i stället avvakta vad resultatet blir av utredningen och remissbehandlingen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till vad utskotten hemställt i de betänkanden vi nu har behandlat.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att studielönen debatterades i kammaren i fredags, men frågan är ju fortfarande lika aktuell, och den har varit det under många år. Vi har också sett prov på hur snett det nuvarande studiemedelssystemet slår mot de grupper som i utbildningshänseende – alltså inte bara i ekonomiskt hänseende, utan även i andra avseenden – är eftersatta. När man i andra sammanhang talar ganska mycket för att den sociala snedrekryteringen skall brytas måste man ju också vara för ett ekonomiskt system som möjliggör att man bryter den sociala snedrekryteringen inom vårt utbildningsväsende samt att man då också gör det från åldern 16 år. Därför anser jag att det finns all anledning för riksdagen att uttala sig för studielön – om det skall finnas någon möjlighet att bryta den snedrekrytering som vi har.

När det gäller barnbidragen har samhället otvetydigt ansvar för omsorgen om och kostnaderna för barnen. Fortfarande är det allmänna barnbidraget stommen i samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna. För att uppnå likställighet i samhället mellan föräldrar och barnlösa är en ökning av barnbidraget den effektivaste åtgärden i nuläget, även om det, som jag sade i mitt inledningsanförande, också finns andra mycket viktiga områden som man måste bygga ut för att trygga stödet till barnfamiljerna.

Vill man motverka de ekonomiska skillnaderna mellan människor med barn och människor utan barn måste man satsa på en kraftig höjning av barnbidragen. Jag anser att ökningen med 160 kr. per år – vilket är den höjning som föreslås nu – är helt otillräcklig. Den täcker inte ens kostnadsökningarna hittills under det här året, och eftersom vi väntar en 15-procentig prisutveckling kommer den alls inte att räcka till. Vidare är det på grund av den galopperande inflation som vi har i landet nödvändigt att också indexreglera barnbidragen, så att vi slipper hålla på att späda på dem med några kronor varje år. Man skulle alltså kunna förenkla proceduren genom att indexreglera dem. Jag har mycket svårt

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna.
m. m.*

att förstå att motståndet här i kammaren mot att genomföra en så enkel procedur är så stort.

Överläggningen var härmed slutad.

Civilutskottets betänkande nr 7

TREDJE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets motivering till den del den behandlas i reservationen nr 2. Därefter företas utskottets hemställan och därtill hörande motivering till avgörande momentvis.

Utskottets motivering till den del den behandlades i reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl.

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 7 till den del den behandlas i reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl. röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 164
Nej – 151
Avstår – 1

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl., 3:o motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del samt 4:o motionen nr 136 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Birgitta Dahl begärde votering upptogs för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen de återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering upptogs för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo propositionerna under 3:o och 4:o, av vilka den under 3:o förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för voteringen om kontraposition i huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 1 antar reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 137
Nej - 16
Avstår - 163

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition för huvudvoteringen uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 150
Avstår - 2

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl. samt 3:o motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Birgitta Dahl begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 2 antar reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 136
Nej - 16
Avstår - 165

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 148
Avstår - 4

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 150
Avstår - 2

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 5 av Per Bergman m. fl. samt 3:o) motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Birgitta Dahl begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Tore Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 4 antar reservationen nr 5 av Per Bergman m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 142
Nej - 16
Avstår - 160

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Per Bergman m. fl.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 151
Avstår - 2

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Dahl begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Dahl begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 151
Avstår - 1

Mom. 6 och 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 7 mom. 6 och 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 16

Onsdagen den
14 december 1977

*Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.*

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) det av Inga Lantz under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Inga Lantz begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Rolf Hagel begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 1 antar det av Inga Lantz under överläggningen framställda yrkandet röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 18 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Inga Lantz under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 16
Avstår - 2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
14 december 1977

Ökat stöd till
barnfamiljerna,
m. m.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Rolf Hagel begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Rolf Hagel under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Rolf Hagel begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	299
Nej	–	11
Avstår	–	5

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Christer Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Christer Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	165
Nej	–	152

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 185 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 300
Nej - 16

§ 2 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1977/78:16 med anledning av motion om förenklat förfarande vid handläggning av bidragsansökningar

Socialutskottets betänkanden

1977/78:14 med anledning av motion om en ny internationell konvention rörande arbetstiden

1977/78:16 med anledning av propositionen 1977/78:27 om ändring i barnavårdslagen (1960:97), m. m.

1977/78:20 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser anslag till arbetarskyddsstyrelsen

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 Statens vägverks organisation, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:10 om ändring av statens vägverks organisation och om vissa vägplaneringsfrågor jämte motioner.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Den av regeringen framlagda propositionen om ändring av statens vägverks organisation och om vissa vägplaneringsfrågor omfattar i princip två delar: en del som behandlar den långsiktiga vägplaneringen, en annan som tar upp frågan om inriktningen av de framtida väginvesteringarna. I den del som rör den långsiktiga planeringen har regeringen lagt fram en rad förslag till förändringar i såväl planeringssystemet som planeringsorganisationen. Den gemensamma nämnaren för alla dessa förslag är en strävan till en förenkling av planeringen, till en ytterligare decentralisering av den redan i dag företrädesvis på regional

Nr 51

Ondsdagen den
14 december 1977

*Statens vägverks
organisation, m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Statens vägverks
organisation, m. m.*

och lokal nivå bedrivna vägplaneringen samt till en utökad samordning mellan vägplaneringen, den regionala utvecklingsplaneringen och den fysiska samhällsplaneringen.

Således föreslås att en perspektivplanering ersätter den nuvarande relativt schablonmässiga behovsinventeringen. Detta innebär att förutsättningar skapas för en mer allmän diskussion om väghållningens mål och medel. Denna diskussion kan föras såväl på lokal nivå ute i kommunerna som på central nivå.

Vidare föreslår regeringen att de nuvarande femåriga flerårs- resp. fördelningsplanerna slås samman med de tioåriga långtidsplanerna till ett tioårigt planeringsinstrument. Länsstyrelserna föreslås härvid få fastställa flerårsplanerna för länsvägnätet.

Dessa av regeringen framlagda förslag visar på konkreta åtgärder i syfte att förenkla och ytterligare decentralisera vägplaneringen.

Inrättandet av en fast beredningsgrupp i väg- och trafikplaneringsfrågor på länsnivå skapar vidare förutsättningar för att olika synpunkter ges möjlighet att göra sig gällande i planeringssammanhang. Planeringsfrågorna kommer att bli belysta från olika utgångspunkter, vilket innebär att de som har att fatta beslut på regional nivå kommer att ha tillgång till ett omfattande och förhoppningsvis väl genomarbetat beslutsunderlag. Genom den utveckling av själva planeringsmetodikerna som kommer att ske, kommer också trafiksäkerhets- och miljöfrågorna att ges större vikt i planeringssammanhang. Dessa frågor kommer att på ett annat sätt än hittills få betydelse i besluten.

Jag har här räknat upp en del av de förslag som regeringen framfört i propositionen i fråga om den framtida långsiktiga vägplaneringen. Jag konstaterar också att trafikutskottet i sitt betänkande till fullo accepterat och uttryckt sin tillfredsställelse över dessa förslag. Det finns således utsikter till att den revidering av de nuvarande flerårs- och fördelningsplanerna, som skall ske under år 1978, kan genomföras inom ramen för ett nytt planeringssystem och med en förändrad planeringsorganisation.

De konkreta tioåriga vägplaner som kommer att föreligga vid årsskiftet 1978-1979, kommer således att vara resultat av i förhållande till i dag mer genomarbetade beslutsunderlag, som framtagits i ett intimt samarbete mellan kommuner, länsstyrelser, vägverket och andra myndigheter och organ. Detta möjliggörs genom regeringens nu framlagda förslag.

Jag angav inledningsvis att regeringens förslag i propositionen kunde sägas bestå av två delar, en planeringsdel och en del som behandlade inriktningen av de framtida väginvesteringarna.

De förslag som regeringen lagt fram för investeringsinriktningen inom vägsektorn baseras på den utveckling som landets vägnät genomgått under 1960-talet och hittills under 1970-talet. Vi har i dag ett huvudvägnät, bestående av riksvägnätet och de större trafikstarkare länsvägarna, som generellt sett har en i förhållande till trafikvolymen acceptabel standard.

Jag medger gärna att det förvisso finns delar av detta huvudvägnät

som fortfarande behöver rustas upp eller byggas om. Kurt Hugosson och jag diskuterade så sent som i förgår här i riksdagen en av dessa delar, nämligen väg E 6 genom Halland och norra Bohuslän.

En del av de största vägarna förutom E 6 går vidare genom tätbebyggda områden med allt vad det medför i form av trafiksäkerhetsrisker och miljöolägenheter. Jag vill dock påstå att detta numera hör till undantagen. Man kan också beträffande huvudvägnätet peka på att den genomsnittliga reshastigheten på detta vägnät f. n. uppgår till ca 80 km/tim. Nu skall man i och för sig handskas varsamt med medeltalsvärden, men detta pekar ändå på en nivå som måste sägas ligga tämligen högt.

Att ta undantagsfallen som utgångspunkt vid utformningen av en framtida inriktning av väginvesteringarna kan inte vara riktigt. Det är de mer generella problemen som skall lösas. Regeringens förslag baseras också på en sådan grundsyn. Det är således framför allt det mindre och medelstora vägnätet som nu i första hand behöver rustas upp och förbättras, detta vägnät som till sin huvuddel består av grusvägar. Det är på detta vägnät som man också har stora bärighetsproblem i tjällossningstider. Det förekommer än i dag att man måste stänga av vägar t. o. m. för personbilstrafik under vissa delar av året. Enligt min mening bör alla människor i dag ha rätt till farbar väg året om till sitt hem.

Det är dessa hittills något försummade vägproblem som vi nu måste lösa. Transportproblemen för företag och industrier som är hänvisade till det mindre vägnätet, för de areella näringarna, skogs- och jordbruket, och för glesbygdsmänniskorna, för vilka möjligheterna till kollektiva transporter är begränsade.

Det är denna problembild regeringen haft i åtanke när den inriktning som redovisas i propositionen utformats. Det är en inriktning som innebär en ökad beläggning av grusvägnätet, en utökad satsning på förstärkningsåtgärder för att minska tjällossningsproblemen och öka bärigheten, så att varje människa såvitt möjligt skall få farbar väg året om till sin permanenta bostad.

Med hänsyn till den vikt som regeringen lägger på trafiksäkerhets- och miljöaspekterna innefattar den angivna inriktningen också en ökad investeringsandel för bättre trafikmiljö och trafiksäkerhet såväl på riks- vägar som på länsvägar.

Trafikutskottet har vid sin behandling av propositionen inte ansett sig berett att ta ställning till detta förslag till en investeringsinriktning mot de mindre och medelstora vägarna. Utskottet har i stället angett att man får vänta med ett ställningstagande till dess ett förslag till långsiktigt vägpolitiskt program lagts fram av regeringen. Utformningen av ett sådant program måste enligt min uppfattning vara beroende av vissa övriga trafikpolitiska ställningstaganden, bl. a. rörande den väsentliga frågan om kostnadsansvaret. Den trafikpolitiska inriktningen är också avgörande för trafikens fördelning på olika färdmedel, då en trafikpolitik innebär nödvändiga avvägningar mellan de olika trafikslagen. Skilda trafikpolitiska inriktningar får självfallet betydelse för den andel av det totala

Onsdagen den
14 december 1977

*Statens vägverks
organisation, m. m.*

förflyttningsbehovet som kommer att avvecklas med kollektiva resp. individuella transportmedel. Detta får i sin tur återverkningar på den vägpolitiska inriktningen. Regeringen avser att så fort som möjligt redovisa dessa frågor i en sammanhållen trafikpolitisk proposition.

Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla att ett vägpolitiskt program inte kan bestå av hårt bundna kriterier. Ett sådant program skulle låsa handlingsutrymmet för de planerande myndigheterna och organen. Varje län måste alltid ha handlingsfrihet att utifrån sina speciella förutsättningar utforma sin väginvesteringsplan på ett sätt som gagnar det egna länet bäst.

Som jag tidigare nämnde, kommer flerårs- och fördelningsplanerna för vägbyggandet att revideras under år 1978. I likhet med vad som skett vid tidigare revideringstillfällen kommer regeringen att lämna länsstyrelserna och vägverket direktiv för upprättandet av dessa planer. Detta kommer att ske i början av nästa år, för att tidsmässigt möjliggöra det omfattande samråds- och remissförfarande som krävs innan planerna kan fastställas. Det är enligt min mening väsentligt att de regionala och lokala organen får god tid på sig att sätta sig in i planeringsfrågorna.

De konkreta vägföretag som skall ingå i de kommande flerårs- och fördelningsplanerna får beslutas av vägverket och länsstyrelserna gemensamt och i samråd med länens kommuner. Vägnetet skall förbättras så att länens egen planering i fråga om regionalpolitik, industripolitik, byggelseplanering, kollektivtrafikförsörjning m. m. tillgodoses i största möjliga utsträckning inom ramen för den av regeringen angivna inriktningen. Det förändringens samhälle som dessa aktiva insatser skapar kräver – för att det skall fungera – att väg- och transportpolitiken medger en följsam anpassning till förändrade behov. Därför kan det ligga en fara i alltför detaljerade eller låsande riktlinjer som utgångspunkt för en decentraliserad vägplanering.

I avvaktan på att regeringen lägger fram en sammanhållen trafikpolitisk proposition och därmed också ett vägpolitiskt program anser jag att den i den nu diskuterade propositionen angivna inriktningen för investeringarna inom vägsektorn bör ligga till grund för de direktiv som regeringen kommer att lämna inför flerårs- och fördelningsplanarbetet under nästa år. Det finns ett stort dokumenterat behov i fråga om såväl upprustning av det mindre och medelstora vägnätet som åtgärder för att främja trafiksäkerheten och minska trafikens miljöolägenheter på olika avsnitt av hela vårt vägnät. Att i ett sådant läge planera utifrån den inriktning för väginvesteringarna som regeringen angivit anser jag borde borga för att de medel som riksdagen årligen avsätter till vägbyggandet hamnar där de bäst behövs.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Regeringens proposition 1977/78:10 innehåller, som kommunikationsministern här har sagt, i princip två olika delar. Den ena delen av propositionen handlar om vägverkets organisation och om planeringssystem. Den andra delen kan sägas handla om riktlinjer för den framtida vägplaneringen.

Som kammarens ledamöter har kunnat konstatera är trafikutskottets betänkande nr 10, där vi behandlar regeringens proposition nr 10, ett enhälligt betänkande. Det innebär att utskottet enhälligt har ställt sig bakom regeringens proposition i den del som handlar om vägverkets organisation och de förslag när det gäller planeringsfrågorna som kommunikationsministern tidigare utförligt har beskrivit.

Men utskottet är också enhälligt när det avstyrker den del av propositionen som handlar om riktlinjerna för den framtida vägplaneringen. Det är ju så, herr talman, att riksdagen vid ett flertal tillfällen under de tre senaste åren hos regeringen begärt att få ta ställning till den framtida vägpolitiken. Riksdagen har enhälligt 1974, 1975 och 1976 begärt att få ett långsiktigt program för den framtida vägpolitiken. Det har inte varit möjligt att leverera ett sådant förrän nu, därför att det beslutsunderlag som skulle utgöra grund för programmet förelåg inte förrän hösten 1975 i och med att KLV:s betänkande redovisades och var föremål för remissbehandling år 1976.

I regeringsdeklarationen från den nuvarande regeringen uttalas bl. a. följande:

”En ny trafikpolitik byggd på trafik i samverkan läggs fast. Kollektivtrafiken främjas. Ett program för den långsiktiga vägpolitiken läggs fram.”

Vi fick ingen trafikpolitisk proposition i år, och vi vet inte när vi får någon sådan. Det har debatterats tidigare, och vi har från socialdemokratiskt håll beklagat att det förhåller sig på detta sätt. Men det har i utskottet rått enighet om att den del av propositionen 10 som handlar om den framtida vägplaneringen inte svarar mot de krav som riksdagen tidigare framfört. Därför har trafikutskottet ånyo hemställt att riksdagen får ta ställning till de här frågorna.

Beträffande riktlinjerna för den framtida vägplaneringen har departementschefen i propositionen fört vissa allmänna resonemang om de faktorer som bör vara bestämmande.

När det gäller sambandet mellan vägstandard och driftåtgärder å ena sidan och effekterna för trafikanterna i form av säkerhet och framkomlighet å andra sidan tar departementschefen ingen ställning utan menar att frågan bör bli föremål för ytterligare forsknings- och utvecklingsarbete. Samma sak gäller väghållningens samhälleliga effekter. Även här fordrar departementschefen ytterligare utredning.

Beträffande restid och trafikolyckor delade departementschefen KLV:s uppfattning att en uppräknig av olyckskostnaderna och nedjustering av restidsvärderingen är motiverad. Och förvisso är det så. Men hur

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Statens vägverks
organisation, m. m.*

detta skall ske ges det inte någon anvisning om i propositionen. Och inte kan man säga att någon målsättning för trafiksäkerhetsåtgärder för den framtida vägpolitiken har redovisats.

När det gäller miljöaspekterna är uttalandet i propositionen ytterst vagt. Departementschefen anser att det i framtiden är nödvändigt att miljöaspekterna beaktas i ökad utsträckning och att kostnaderna för att uppfylla miljökraven skall vägas in i den trafikekonomiska kalkylen. Men hur miljökraven skall beaktas ges det ingen anvisning om, och inte heller ger propositionen något svar på hur man skall beräkna miljökostnaderna.

Departementschefen anser att vägstandarden i framtiden måste sänkas, och att större trafikvolymmer än hittills av resursskäl måste tillåtas vid en given vägbredd. Men inte heller på den här punkten ger departementschefen några anvisningar om hur standarden skall utformas.

Vi har menat att det är mycket allmänna, kanske till intet förpliktande, uttalanden som departementschefen gör i sin proposition i de här avseendena. Resonemangen svarar på intet sätt mot de krav riksdagen varit överens med utskottet om att ställa. Det är därför vi vill ha ett nytt förslag rörande de här frågorna. Man kan naturligtvis formulera ett program för trafikpolitiken på olika sätt, men trafikpolitikens uppgift är att med utgångspunkt i existerande och framtida önskade bosättningsmönster och därmed sammanhängande aktiviteters lokalisering fördela erforderliga transportuppgifter på olika transportgrenar.

Med utgångspunkt i ett sådant resonemang måste man även formulera en generell vägpolitik. Vi har sagt och menat att en vägpolitik bör om möjligt uttryckas i termer som anger samhällskrav såsom miljö, tillgänglighet, restid, trafiksäkerhet, färdkomfort, transportkostnader och liknande faktorer. Det har förts ett allmänt resonemang om de här olika faktorerna, men någon närmare definiering förekommer inte.

Jag vill också, för undvikande av eventuella missförstånd, säga att utskottet är helt enigt och menar att vägpolitiken rörande framtida vägbyggande inte skall formuleras som någon fysisk vägplan, som skall specificera när vissa vägar skall byggas i en fastställd standard. En vägpolitik utformad som fysisk vägplan skulle säkerligen leda till felinvesteringar, då en sådan vägpolitik inte har den flexibilitet som krävs när förhållandena ändras. Regionalpolitiska överväganden, snabba beslut om industriinvesteringar och liknande kan skapa andra behov än dem som förelåg då man fastslog en fysisk vägplan.

Jag vill alltså starkt understryka att det inte är detta utskottet kräver, utan vi kräver att de faktorer som anger samhällskraven skall formuleras och klarare preciseras när riksdagen tar ställning. Och det är viktigt därför att det är de formulerade målsättningarna som skall ligga till grund för de flerårsplaner som skall göras upp. De kan göras bättre med utgångspunkt i de förslag till planeringsmetodik som den här propositionen föreslår och som vi enhälligt ställt oss bakom.

Vi förstår att nuvarande statsfinansiella läge kan göra att detta blir svårt, men den situationen bör icke hindra att man åtminstone uppställer

minimimål för en framtida vägpolitik och att dessa minimimål framläggs för riksdagens ställningstagande. Prioriteringen av vänganslagen får sedan ske oberoende av deras storlek, inom ramen för tillgängliga anslag men med inriktning på de av riksdagen angivna målen.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till trafikutskottets hemställan i dess betänkande 1977/78:10, som utskottet enhälligt står bakom.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Jag skall bara ta kammarens tid i anspråk under någon minut för att fråga de närvarande – åtminstone de som inte är specialister på vägplaneringsfrågor – om de kan precisera och ange i konkreta ordalag skillnaderna mellan vad jag sade och vad Kurt Hugosson har sagt sedan. Det här är ju ett resonemang i ganska abstrakta termer, och jag vill slå fast att, såvitt jag kan bedöma, det inte råder några större menings- skilljaktigheter mellan Kurt Hugosson och mig.

Jag håller gärna med Kurt Hugosson om att vi skall formulera, lägga fram och få riksdagen att anta vissa samhällskrav på vägplanering och vägstandard. Att vi skall ställa upp vissa minimimål är väl alldeles klart. Att vi inte har gjort det i den nu aktuella propositionen beror helt enkelt på att vi vill ta in dessa i den övergripande trafikpolitiska propositionen.

Nå, kan man då säga, varför lägger vi fram denna proposition just nu? Jo, det är med anledning av den nästa år förestående revideringen av de nuvarande femårsplanerna, för vilka vi, som jag sade i mitt anförande nyss, vill ge direktiv strax efter årsskiftet. Då är det bra att ha det som hittills presenterats i bakgrunden.

KURT HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsministern frågar kammarens ledamöter om de kan finna någon skillnad mellan vad kommunikationsministern har anförut och vad jag har sagt. Det som jag har framhållit är att det resonemang som kommunikationsministern har fört i propositionen i detta avseende och även det som han har fört här i kammaren i kväll är av mycket allmän karaktär. Jag kan gärna medge att jag tror att utskottet mycket väl principiellt kan ställa sig bakom den angivna inriktningen som sådan, men den måste preciseras på ett helt annat sätt.

Låt mig exemplifiera med vägverkets anslagsframställning för nästa budgetår som utgångspunkt. Vägverket har under flera år för sin planering krävt att politikerna, regering och riksdag, skall formulera den framtida vägpolitiken, inte ämbetsverket. I den anslagsframställning som är föremål för behandling i kanslihuset just nu anger vägverket hur man med KLV:s förslag som utgångspunkt kan formulera vägpolitiken.

Det är alltså vägverkets formuleringar, inte utskottets. Jag tar det bara som ett exempel att nuvarande väg- och väghållningsstandarderna vidmakthålls och att dessutom de mest trafikerade grusvägarna förstärks och beläggs.

Onsdagen den
14 december 1977

*Statens vägverks
organisation, m. m.*

Enligt vägverket bör man kunna uppnå detta genom att två mål för driftverksamheten och tre mål för byggnadsverksamheten uppställs. När det gäller byggnadsverksamheten är dessa mål att servicenivån upprätthålls och att periodiskt underhåll utförs i sådan omfattning att vägkapitalet bevaras. Beträffande byggnadsverksamheten föreslår vägverket ett minimimål som innebär för det första att byggnadsverksamheten sker i sådan omfattning att antalet trafikolyckor i varje fall inte ökar, vilket verkligen är ett minimimål, för det andra att grusvägar som är trafikerade av mer än t. ex. 300 fordon per årsmedeldygn på sikt bör få ett varaktigt asfaltslitlager och för det tredje att övriga vägar där tung trafik framförs på sikt bör förstärkas för att kunna upplåtas för ett axel/boggityck på 10/16.

Utskottet har i sina petita inte tagit ställning till vägverkets förslag till ett minimiprogram, utan man tycker att det här är ett exempel på hur en målformulering för den framtida vägpolitiken kan se ut.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Vi är överens om huvuddelarna i den här propositionen, vilket betonats av både statsrådet och Kurt Hugosson. Vi tycker att det är bra att propositionen har kommit till stånd. Det anförande som statsrådet hållit tycker jag klarar upp en del av de lässvårigheter som vi har haft beträffande propositionen. Jag tackar för anförandet.

Kurt Hugosson och jag anlägger kanske litet olika synpunkter, men vi har samma uppfattning när det gäller dessa delar av utskottets hemställan.

Herr talman! Vissa massmedia gjorde stor sak av att trafikutskottet givit regeringen till känna sin önskan om ett långsiktigt program för den framtida vägpolitiken och att man därvid inte tog ställning beträffande investeringsmedlens fördelning på skilda vägkategorier just nu. Hade massmedia följt vad som sagts i denna fråga ända sedan slutet av 1950-talet, så skulle de kunna konstatera hur partier och utskottet vid olika tillfällen, och särskilt under de senaste åren, med nästan likartade formuleringar riktat direkt hemställan om detta även till den dåvarande socialdemokratiska regeringen.

Som utskottets talesman vill jag anmäla att vi fortfarande inte viker när det gäller ett långsiktigt program för den framtida väghållningen. Vi har stor förståelse för att vi i nuvarande ekonomiska läge inte kan begära att en tänkt målsättning skall genomföras omedelbart utan att det tar relativt lång tid att effektuera en sådan. Vi ger kommunikationsdepartementet både under föregående regim och under denna en eloge för de omfattande och ingående analyser som företagits och som olika utredningar på lokal- och riksplan har gjort för att kunna skapa underlag för en mera långsiktig vägpolitisk målsättning. Jag tänker på det ingående regionalpolitiska arbete som nedlagts, där kommunikationerna står i centrum, på utredningen om långsiktig vägplanering och kommittén för långsiktig vägplanering, KLV, på decentraliseringsåtgärder osv. Nu har kom-

munikationsministern i propositionen 10 gjort en ambitiös sammanfattning av KLV:s arbete och uttalat sin mening beträffande de förslag som lämnats. Detta tillsammans med den trafikpolitiska utredningens synpunkter, som läggs fram till våren, bör vara ett tillräckligt underlag för ett målsättnings- och principförslag om den framtida vägpolitiken.

Trafikutskottets propäer är alltså ingenting annat än ett uttryck för den otålighet man känt under så många år över att vi inte haft underlag för ett mer långsiktigt principförslag. Sedan är jag absolut klar över att ett fullföljande inte alltid är möjligt, därför att teknisk utveckling, ekonomi och ambitionsförändringar är avgörande för ett sådant.

Varför vill vi då ha en princip för byggandet som i sin helhet kanske ändå inte kan förverkligas? Den som varit med här vet att vi år efter år efterlyst möjligheter att följa upp vägplaner som gjorts. Men detta har egentligen aldrig skett. Kommunikationsbudgeten har alltid fått vara ett slags dragspel i den allmänna budgeten – det känner statsrådet som gammal oppositionspolitiker väl till. Sker det då och då blir det ingen större skada, men sker det ideligen så måste det innebära att vi sliter på kapitalet och har svårt att lyfta oss fram till en nollställd nivå i vägsammanhang.

Att i vårt ekonomiska läge ta igen vad som under åren brustit förstår jag nu är omöjligt. Men vi måste ha bättre klarhet i vad nya vägbyggen och upprustning av våra vägar betyder för hela den svenska ekonomin. Vi anser att med detta underlag skall en kommunikationsminister kunna hävda sin ställning väl i förhållande till andra departement, så att dragspelet dras ut och får luft till nya, positiva tongångar, dvs. investeringar i vårt svenska vägnät.

Men målsättning och princip för vägbyggande och underhåll gäller inte bara att man gör upp en vägplan. Det är också fråga om, vilket även kommunikationsministern sade, säkerhet, miljö, regional utveckling, näringslivsbehov, turism och mycket annat. Som jag nämnde är det en avvägning som måste göras mellan olika investeringar på samhällets områden. En fråga lyder: Hur lönar sig ett gott vägnät i förhållande till andra investeringar?

Jag har angivit min uppfattning om utskottets ställningstagande. Jag vill också göra några kommentarer till statsrådets anförande.

Jag är överens med statsrådet om att utformningen av ett långsiktigt vägpolitiskt program är beroende av övriga trafikpolitiska ställningstaganden. Nu återstår att lägga sista handen vid sista delen av trafikpolitiska utredningen. Då bör vi se en möjlighet att våra önskningar uppfylls före 1980-talet. Jag började som relativt ung man efterlysa en plan och ett program på det här området redan i slutet av 1950-talet. Jag tar statsrådets uttalande för ett löfte: Här kommer något i den riktning som utskottet önskar.

Sedan vill jag säga några ord om fördelningsfrågorna inom vägbudgeten. Har man ont om pengar är det i princip riktigt att koncentrera investeringarna där de snabbast ger effekt, i det här fallet på de mindre

Onsdagen den
14 december 1977

*Statens vägverks
organisation, m. m.*

vägarna, som är särskilt dåliga, men också på områden där trafiksäkerheten fordrar omedelbara insatser – och vi har ganska klart för oss var sådana insatser måste ske.

Budgetplanen, som lämnas i januari, förmodar jag mot bakgrund av vad kommunikationsministern sagt kommer att koncentreras till småvägarna. Det kan jag acceptera, men efter denna budget följer ju andra.

I en långsiktig plan måste avvägningen bygga på alla de faktorer som är viktiga för att bygga upp ett riktigt vägnät. Då kan man inte bortse från att 73 % av trafiken går på 23 % av vägnätet, nämligen riksvägsnätet. Vi kan inte jämföras tillräckligt positivt med vissa andra länder i Europa förrän vi byggt färdigt våra Europavägar. Vi måste framdeles få pengar till det – även om det skulle gälla exempelvis motorleder. Det är lönsamma investeringar. Detta innebär inte att de små blodkärlen får misskötas i hela det system av flöden som finns i den svenska kommunikationskroppen. I dagsläget är vi eniga om var satsningen bör göras. Men det har inte med långsiktig vägpolitik att göra – och det har inte heller statsrådet avsett, förmodar och hoppas jag. Vi avvaktar med intresse vad som kommer.

Får jag säga till min vän Hugosson att jag alltid varit av den uppfattningen att den trafikpolitiska propositionen inte skall läggas fram inför riksdagen förrän hela utredningen blivit fullständig, så att vi också får med kostnadsansvaret. Först då har ju departementet och riksdagen möjligheter att skapa sig det underlag som behövs för att bl. a. medverka till en mera långsiktig vägplanering.

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med trafikutskottets vice ordförande beträffande de frågor som behandlas i den här propositionen och i trafikutskottets betänkande. Det som föranledde mig att begära replik var just den sista noteringen om trafikpolitiken i det senaste infägget, då herr Lothigius sade att man inte skall lägga fram något förslag till ny trafikpolitik förrän den trafikpolitiska utredningen *till alla delar* har fullgjort sitt arbete. Jag vill då säga till trafikutskottets vice ordförande att när kommunikationsministern och jag i måndags diskuterade frågan sade kommunikationsministern att han var beredd att inom en månad lägga fram en trafikpolitisk proposition, om han kunde få regeringens stöd för detta.

Det har varit det statsfinansiella läget som har gjort att regeringen ansett sig inte kunna lägga fram förslagen från trafikpolitiska utredningen, men man har från regeringens sida icke motiverat det på det sätt som herr Lothigius gjorde här i kväll.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Det är ganska enkelt att förklara. Om man skall kunna skriva en heltäckande trafikpolitisk proposition, som alltså löper över hela fältet, måste man naturligtvis ha hela underlaget klart för sig först.

Det tycker jag också är riktigare än att formulera förslagen i småportioner. Detta är min uppfattning i denna fråga som arbetande i den trafikpolitiska utredningen.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara notera till kammarrens protokoll att herr Lothigius våren 1976, när han var i oppositionsställning, krävde i riksdag och trafikutskott av den dåvarande socialdemokratiska regeringen att den redan då skulle lägga fram en proposition om den framtida trafikpolitiken.

CARL-WILHELM LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Jag vore tacksam om min vän Hugosson ville vara vänlig att ange exakt hur det var skrivet i det sammanhanget samt mina synpunkter i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1977/78:17 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser polishus m. m.

Lagutskottets betänkande

1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:53 med förslag om upphävande av lagen (1931:110) om upplagshus och upplagsbevis, m. m.

Utrikesutskottets betänkande

1977/78:6 med anledning av motion om inrättande av en internationell krigsförbrytardomstol

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Internationellt främjande av de mänskliga rättigheterna

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1977/78:7 med anledning av motion om internationellt främjande av de mänskliga rättigheterna.

Utrikesministern KARIN SÖDER, som meddelat att hon i samband med behandlingen av utrikesutskottets betänkande 1977/78:7 ämnade besvara *Nils Hjorths* (s) den 28 oktober anmälda interpellation, 1977/78:60,

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

om ett svenskt FN-initiativ om förstärkt skydd för de mänskliga rättigheterna, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! I anslutning till det betänkande från utrikesutskottet som nu skall behandlas skall jag också svara på en interpellation av Nils Hjorth. Han har frågat mig om följande:

1. Planerar regeringen att lägga fram förslag inför FN om en internationell konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning?

2. Avser regeringen att lägga fram förslag inför FN om en samlad aktion för frigivning av fångar, som berövats sin frihet på grund av politiska åsikter, religion eller hudfärg?

3. Är regeringen beredd att på nytt ta upp frågan om dödsstraffet inom FN, så att frågan kan sakbehandlats t. ex. vid nästa United Nations Congress on Prevention of Crime and Treatment of Prisoners (1980)?

4. Syftar regeringen till att under nästa år bidra till de internationella ansträngningarna att stödja undervisning om de mänskliga rättigheterna?

I alla de tre frågor som Nils Hjorth berör har regeringen framlagt förslag i FN, och jag är glad över att från höstens generalförsamling kunna rapportera flera positiva resultat av våra initiativ i dessa frågor.

Vad först angår tortyrfrågan vill jag erinra om att FN:s generalförsamling hösten 1975 på förslag av bl. a. Sverige antog en deklaration mot tortyr. Antagandet av denna deklaration var en viktig etapp i arbetet på att bekämpa tortyr, som utgör en avskyvärd kränkning av individens rätt till skydd för sin mänskliga värdighet. Men deklarationen var inte ett slutmål. Under höstens generalförsamling föreslog Sverige tillsammans med flera andra stater att generalförsamlingen skulle ta ett nytt steg genom att uppdraga åt FN:s kommission för mänskliga rättigheter att utarbeta förslag till en konvention mot tortyr. En konvention är ju, till skillnad från en deklaration, ett juridiskt bindande instrument. Vårt förslag antogs utan omröstning av generalförsamlingen. Kommissionen för mänskliga rättigheter skall alltså utarbeta förslag till en konvention, och eftersom Sverige just nu är medlem av denna kommission har vi möjlighet att inom denna verka för att konventionen skall få ett tillfredsställande innehåll.

I fråga om politiska fångar vill jag först betona att en demokrati som den svenska bestämt tar avstånd från systemet med politiska fångar. Det är angeläget att vi arbetar på dess avskaffande. Men detta är ett arbete på lång sikt. Under tiden önskar vi verka för att skydda de mänskliga rättigheterna för människor som berövats friheten till följd av handlingar de har begått eller misstänks ha begått på grund av sin politiska åsikt eller övertygelse. Som ett led i denna strävan framlade Sverige redan förra hösten ett resolutionsförslag i FN.

Trots att ämnet är kontroversiellt har vi så småningom uppnått ett omfattande stöd för vårt förslag. Efter att ha accepterat vissa smärre ändringar i förslaget lyckades vi i höst t. o. m. få detta antaget av generalförsamlingens tredje utskott utan omröstning. Förslaget kommer

att behandlas i generalförsamlingen före denna veckas slut.

I resolutionstexten pekar vi på de särskilda risker som politiska fångar är utsatta för. Staterna uppmanas tillse att dessa fångar inte utsätts för tortyr eller liknande behandling och att de får en opartisk rättegång. Vidare uppmanas staterna att fortlöpande undersöka möjligheterna till frigivning av dessa fångar.

Den tredje fråga som Nils Hjorth nämner är dödsstraffet. På grund av sin allmänna inställning till dödsstraffet som en oacceptabel straffform har Sverige under en lång följd av år genom olika initiativ i FN sökt motverka användningen av detta straff. Vissa resolutioner har antagits av FN, men situationen i världen är inte särskilt uppmuntrande. Det stora flertalet av världens stater tillämpar alltjämt dödsstraffet, och det finns ingenting som tyder på att detta straff är på tillbakagång. Sådana aktuella företeelser som terrorismen i dess olika former gör det ännu svårare att få gehör för förslag om inskränkningar i användningen av dödsstraffet eller om ett fullständigt avskaffande av detta straff.

Trots detta beslöt vi i år göra ett försök att på nytt i FN aktualisera frågan om dödsstraffet. Vi föreslog därför att generalförsamlingen skulle uppdra åt den av Nils Hjorth omnämnda FN-kongressen för förebyggande av brott och behandling av brottslingar att behandla denna fråga. Vi fick detta förslag antaget utan omröstning, och frågan om dödsstraffet kommer alltså att diskuteras vid denna FN-kongress, som skall hållas 1980 i Sydney.

Vad slutligen gäller frågan om undervisning rörande de mänskliga rättigheterna vill jag först framhålla att dessa rättigheter normalt behandlas i den svenska skolundervisningen, ofta med utgångspunkt i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

En betydelsefull roll som förmedlare av kunskap om mänskliga rättigheter och om den verksamhet som på det internationella planet pågår för deras främjande spelar också folkrörelserna. Jag kan här bara crinra om deras engagemang i frågor som rör den europeiska säkerhetskonferensen och uppföljningen av denna i Belgrad, där de mänskliga rättigheterna som bekant intar en viktig plats.

Utrikesdepartementet har på olika sätt bedrivit information om dessa väsentliga frågor. Departementet avser att fortsätta med denna verksamhet, som bildar en del av underlaget för enskildas och grupperas studier i ämnet. Som exempel på former av mera materiellt stöd kan nämnas anslagen till FN-förbundet och andra liknande organ. Dessa anslag kommer att höjas. Ett annat exempel är det ekonomiska stöd som staten lämnat till den konferens om dödsstraffet som just hållits i Stockholm i Amnesty Internationals regi.

Herr talman! Nästa år har alltså 30 år förflutit sedan deklarationen om de mänskliga rättigheterna antogs. Med anledning av detta lade Sverige och ett antal andra länder för några dagar sedan i FN fram ett resolutionsförslag. I detta betonas att 30-årsminnet av deklarationens tillkomst motiverar särskilda ansträngningar för att främja internationell

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

förståelse, samverkan och fred, liksom universell och effektiv respekt för de mänskliga rättigheterna. Detta bör ske genom att man beaktar undervisningsaspekten såväl inom som utom de formella skolsystemen. Bland rekommenderade åtgärder märks stimulans av ämnet mänskliga rättigheter i läroplanerna på olika nivåer inom undervisningen. Som synes är avsikten att under nästa år ägna särskild uppmärksamhet åt frågor om de mänskliga rättigheterna – även inom undervisningsområdet. Jag vill tillägga att man vid den revision av läroplanen för den svenska skolan vilken förbereds kommer att knyta an ännu närmare till de olika kategorierna av mänskliga rättigheter, något som ligger helt i linje med tankarna bakom resolutionsförslaget.

Herr talman! Jag skulle också vilja något kommentera det betänkande som utrikesutskottet här har framlagt, 1977/78:7, med anledning av Tore Nilssons m. fl. motion, där de hemställt att riksdagen hos regeringen anhåller att regeringen via FN, Europarådet och andra mellanfolkliga instanser med skärpa verkar för ett främjande av tros-, tryck- och åsiktsfriheter i alla de stater som förbundet sig att hävda de mänskliga rättigheterna.

Åtgärder mot religiös intolerans har länge varit ett återkommande ämne på generalförsamlingens dagordning men har visat sig vara mycket kontroversiellt. Sverige har tillsammans med andra stater verkat för att generalförsamlingen som ett första steg skulle antaga en deklaration om avskaffande av alla former av religiös intolerans. Som ett andra steg skulle senare en konvention i ämnet kunna bearbetas.

Redan vid den sjuttonde generalförsamlingen, dvs. 1962, antogs en resolution om utarbetande av en deklaration om avskaffande av religiös ofördragsamhet. Senare fick kommissionen för de mänskliga rättigheterna i uppdrag att överlämna förslag till en sådan deklaration till församlingens trettionde möte, 1975. Men något förslag blev inte klart trots alla ansträngningar. Förra årets generalförsamling uppmanade i en resolution kommissionen att påskynda arbetet med deklarationen och att lägga fram en lägesrapport till årets generalförsamling. I det första textförslaget, som presenterades av bl. a. Sverige, begärdes att kommissionen skulle färdigställa ett utkast och överlämna detta i år. På förslag av Bulgarien accepterades den slutliga formuleringen, som alltså innebär att arbetet med deklarationen skall påskyndas, inte avslutas, samt att endast en lägesrapport, inte ett deklaraionsförslag, behöver tillställas församlingen. Jag har redogjort så här utförligt för händelseförloppet för att visa hur törnbeströdd vägen mot en deklaration är och vilka förhållningsmetoder som kan användas.

Generalförsamlingens tredje utskott antog häromdagen en ny resolution i detta ärende. I denna uppmanas kommissionen för de mänskliga rättigheterna att ge ärendet nödvändig prioritet för att slutföra utkastet till en deklaration om avskaffande av alla former av ofördragsamhet och diskriminering som grundas på religion eller trosuppfattning. Vidare beslöts att ärendet Avskaffande av alla former av religiös ofördragsamhet

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna**Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

skulle föras upp på den provisoriska dagordningen för nästa års generalförsamling. Sverige var medförslagsställare till resolutionen. Det kan nämnas att den ursprungliga texten urvattnades något på förslag av Vitryssland.

Som synes kämpar Sverige och andra länder, som arbetar på att vidareutveckla skyddet för religionsfriheten, i stark motvind. Men vi kommer inte att ge upp vårt arbete för att söka ge alla människor denna viktiga och fundamentala frihet.

Jag har också i svaret på Nils Hjorths interpellation talat om övriga frågor som tas upp i betänkandet, t. ex. Sveriges strävan att begränsa systemet med politiska fångar och att förbättra fångarnas situation. På sätt och vis innebär vårt engagemang på detta område också en insats för främjandet av tryck- och åsiktsfrihet. Inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna, där Sverige är medlem under en treårsperiod, liksom i Europarådets olika organ har vi goda möjligheter att verka i samma syfte.

Vid uppföljningskonferensen i Belgrad om efterlevnaden av ESK:s slutakt från 1975 påtalar Sverige ingripanden och övergrepp mot oliktänkande. Jag vill erinra om vad som sades om Belgradmötet och skyddet för de mänskliga rättigheterna i regeringsdeklarationen vid årets utrikesdebatt:

”Om avspänningsprocessen skall fortsätta, krävs det att regeringarna tillgodoser och respekterar de enskilda människornas behov och rättigheter. Därför anser vi att den kritik mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna inte skadar utan gagnar avspänningsprocessen.”

Herr talman! Att skydda de mänskliga rättigheterna är inte en uppgift som är begränsad till Helsingforskonferensens deltagarkrets. Den är lika viktig för världens alla folk, och vi måste öka ansträngningarna att vinna respekt för de förpliktelser som länderna åtagit sig i FN:s stadga och i deklarationen liksom i konventionerna om de mänskliga rättigheterna.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för det positiva svaret. Jag erinrade i min interpellation om att nära 30 år har gått sedan FN antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och att sedan dess flera andra deklarationer och även konventioner har lagts fram till skydd för de mänskliga rättigheterna.

Man hade väl vissa förhoppningar, efter det andra världskrigets slut med alla dess fasansfulla grymheter, brutalitet och massutrotning av människor, om att den mänskliga samlevnaden skulle bli bättre. Så har inte blivit fallet. Tvärtom verkar det som om våldet inte bara fortsätter utan också utbreder sig till allt fler länder. Rapporter inkommer om systematisk och brutal tortyr av fångar i en lång rad stater trots generalförsamlingens deklaration mot tortyr för två år sedan.

Amnesty International, som välförtjänt och glädjande fick Nobels fredspris i år, har kartlagt förhållandena i flera olika stater. Antalet politiska

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

fångar har enligt de rapporter som publicerats visat en oroväckande ökning liksom antalet stater där personer fängslas för sin politiska övertygelses skull. Uppgifterna grundar sig på studiebesök, intervjuer med fångar och deras anhöriga och andra personer som känner till förhållandena. Det är tyvärr så, har man konstaterat, att tortyren ingår i den dagliga rutinen med förhör av fångar och att allt grymmare metoder tillämpas i denna omänskliga och förnedrande behandling.

År 1977 utnämndes till de politiska fångarnas år. I 40 länder förekommer tortyr av sådana fångar. Det är ingen uppbygglig läsning som Amnestys rapporter om detta utgör. Jag skall ändå för att belysa de fruktansvärda förhållanden som råder i korthet nämna några länder; inte för att chocka men för att visa vilka ohyggliga grymheter som så allmänt får förekomma i vår annars så upplysta och av fördjupade mänskliga kontakter präglade värld.

I Sydafrika sker godtyckliga arresteringar och fängslanden. Många fängslas i Namibia utan rättegång. Spöstraff är allmänt förekommande. Man tillgriper som tortyrmetod bränning med cigaretter. Offer hängs upp i handlederna så att fötterna nätt och jämt vidrör golvet och blir så utsatta för slag och sparkar över hela kroppen och mot huvudet. Elektriska chocker ges mot olika känsliga delar som örsnibbar och könsorgan. En vanlig form av övergrepp i Namibia är den s. k. undervattensbåten där fångarnas huvuden hålls under vatten tills de nästan drunknar. En fånge hängdes upp i ett träd i handbojorna med fötterna någon meter över marken. Så tände hans plågoandar eld under honom och slog honom hela tiden medan han brändes.

I Rhodesia används frihetsberövande utan rättegång som metod för att tysta kritik. Antalet politiska fångar har stigit till 1 000.

Från Polen föreligger skakande dokument om brutalt våld vid förhör. Samstämmiga rapporter säger att misshandel och tortyr förekommer av arresterade.

Förhållandena i Sovjetunionen har uppmärksamrats. Där förekommer det som bekant att oliktänkande och oppositionella spärras in på mentalsjukhus.

I Tjeckoslovakien förekommer husundersökning och häktning utan rättegång.

I Mexico finns omkring 500 politiska fångar. Där förekommer också godtyckliga arresteringar, tortyr och misshandel.

Turkiet har drygt 500 politiska fångar. De dåliga fängelserna är överbefolkade i trånga celler. Maten är dålig och otillräcklig liksom den medicinska behandlingen. Allvarliga fall av tortyr och brutalitet förekommer. Den vanligaste formen är falanga-slag mot fotsulorna tills de blir alldeles blåa och uppsvällda. Sexuell tortyr är också vanlig.

Tusentals människor har fängslats i Etiopien. Summariska avrättningar, mord och tortyr förekommer.

Fruktansvärda händelser rapporteras från Uganda där tortyren ingår i den dagliga rutinen.

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

I Thailand förekommer fall av lynchning och bränning.

Sydkorea tillämpar tortyr för att knäcka fångar som vägrat erkänna det ena eller det andra. Cellerna är oeldade och mat, kläder och filter är otillräckliga.

Uruguay har som förhörsmetod en avskryvård undervattensbehandling, där fångarnas huvuden trycks ned i en tunna full med urin, avföring och vatten. Glödande nålar sticks in under naglar.

En omfattande rapport från Filippinerna har publicerats i år. Amnestydokumentet pekar på otaliga fall av svår tortyr genom elchocker, rysk roulett, hårda slag och glödande cigaretter mot kroppen. Av 107 intervjuade fångar uppgav 71 att de utsatts för tortyr. Rapporten utmynnar i 15 olika rekommendationer, bl. a. att alla fångar som finns upptagna frigges mot borgen i avvaktan på rättegång och att alla fångar måste ställas inför civila domstolar och ej inför militärtribunal.

I Brasilien tillämpar militärdiktaturen fängelsestraff utan rättegång och dom eller godtyckliga domar utan försvarsadvokat. Man utplånar långsamt de mest primära mänskliga rättigheter som FN uppställt och som Brasilien skrivit under. Tortyr, förföljelser och t. o. m. mord förekommer. Dödsstraffet återinfördes 1969. År 1971 fick presidenten rätt att stifta lagar, vilkas innehåll får hållas hemligt för allmänheten. En bland fångvaktarna populär tortyrform är papegojpinnen – den förekommer även i andra länder – där offren med sammanbundna ben och armar hängs nakna över käppar. Så hängande blir de utsatta för den råaste misshandel. Undervattenstortyrerna är också vanlig.

I Chile har personer ständigt försvunnit sedan militärkuppen 1973. Mellan den 1 januari och den 30 september 1976 rapporterades om 500 arresteringar till Amesty International. Ungefär en fjärdedel av dessa har försvunnit. Då är att märka att endast en liten del av alla arresteringar rapporterats.

Från Argentina, där fotbolls-VM skall gå av stapeln, offentliggjorde i år en delegation som besökt landet för Amnestys räkning, en lång lista över personer som försvunnit efter militärkuppen. Efter det rapporten skrevs har namn på ytterligare 142 personer som försvunnit inkommit. De vanligaste tortyrmetoderna är elchocker på alla kroppsdelar med spets, undervattenstortyr, sparkar och brännmärkning med cigaretter. Det händer också att fångarna slängs i iskalla bad eller tvingas stå på obekvämt sätt i timmar. Fångar luras ofta på mat, dryck och sömn. Kvinnor utsätts för sexuellt våld. Ilskna hundar släpps också lösa mot fångarna. De politiska fångarna i Argentina uppges vara 30 000. Därtill kommer över 12 000 "försvunna". Man har byggt upp formliga koncentrationsläger med de mest inhumana behandlingsmetoder. Dödsstraff är infört och man har satt civilbefolkningen under den militära rättvisans jurisdiktion och bildat krigsdomstolar. Strejker är naturligtvis förbjudna.

Jag skulle kunna fortsätta den här uppräknningen. De exempel jag givit ger ingen fullständig bild av det våld och de övergrepp som förekommer mot de politiska fångarna runt om i världen. Det förekommer tyvärr

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

i många andra länder också. I sin årsrapport konstaterar Amnesty att FN-deklarationen om de mänskliga rättigheterna kränks av två tredjedelar av de länder som undertecknat den. Europa utgör heller inget undantag.

Det jag omnämnt visar ändå på en utbredd, ofattbar, omänsklig och förnedrande behandling av politiska fångar. Jag begriper inte hur de människor är beskaffade som kan utföra sådana grymma handlingar. Det går inte att skylla på hat – i länder med krigstillstånd kan det vara en förklaring – nej, det är ett uttryck för sadism och ett människoförakt som jag inte kan förstå. Bekännelser under tortyr kan heller inte ha något som helst värde i en rättegång som vill göra skäl för namnet rättegång.

Det hjälper inte med högtidliga deklarationer om de mänskliga rättigheterna. Länderna måste också konkret uppfylla sina löften. Amnesty International har gjort berömvärda insatser, även om man bara kunnat rädda en liten del av alla som dagligen utsätts för våld och tortyr.

I motiveringen för fredspriset till Amnesty International sägs att "i en värld av ökande brutalitet, internationalisering av våld, terrorism och tortyr har Amnesty International använt sin kraft för att värna om människovärdet. Genom sin verksamhet till försvar för människovärdet mot våld och tortyr har Amnesty International bidragit till att säkra grunden för frihet, för rättvisa och därmed också för fred i världen."

Amnesty International har 170 000 medlemmar i 107 länder. Svenska sektionen har 13 000 medlemmar i 280 arbetsgrupper. Genom organisationens försorg har tusentals fångar frisläppts. Man arbetar på så sätt att man bildar små arbetsgrupper som adopterar minst tre samvetsfångar var. Man tar personlig kontakt med fångarna och deras anhöriga och ger dem materiellt och moraliskt stöd. Myndigheterna i resp. länder arbetas sedan med krav på frisläppande. Amnesty arbetar också inom FN och andra internationella organ. Amnesty har även en omfattande studieverksamhet. Man ger ut tidskrifter och genomför kampanjer och aktioner av olika slag. Man arbetar med namninsamlingar, telegram och brev för att motverka tortyr och dödsstraff och för att kräva besked om människor som försvunnit efter arresteringar.

Amnesty Internationals insatser och det arbete som pågår i FN och andra internationella organ för en mera mänsklig behandling av politiska fångar kan förefalla hopplösa i en värld där tydligen våld, tortyr och dödsstraff alltmer breder ut sig. Vi får dock inte förtrötta i våra ansträngningar. Det gäller människors liv och deras rätt till en mänskligare tillvaro.

År 1948 antog FN:s generalförsamling en förklaring om de mänskliga rättigheterna. I artikel 5 om tortyr fastslogs: "Ingen må utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning." Det kravet har inte hindrat att bruket av tortyr fortsätter i än fler länder. Alltmer har nödvändigheten av effektivare internationella juridiska instrument mot tortyr och misshandel av fängslade framstått. FN-förklaringen har inte varit juridiskt bindande för medlemsstaterna utan har

mera betraktats som en allmän moralregel.

I den konvention om de medborgerliga och politiska rättigheter som FN antog 1966 fanns ett krav mot tortyr. Det har dock gått trögt att få medlemsstaterna att ratificera texten och få konventionen i kraft.

Ett för europeiska stater gällande förbud mot tortyr och misshandel finns i den inom Europarådets ram antagna europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Den har varit i kraft sedan 1953.

Det var på svenskt initiativ som tortyrfrågan togs upp på generalför-
samlingens dagordning 1974. Då gavs i uppdrag åt FN:s femte kongress för förebyggande av brott och behandling av brottslingar att bl. a. utarbeta regler till skydd för alla personer, som är berövade sin frihet, mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Den 1 augusti 1975 undertecknades i Helsingfors slutdokumentet från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa. Där fanns även med en särskild princip om de mänskliga rättigheterna.

I december 1975 antog generalförsamlingen i FN en resolution och en deklaration med syfte att sätta stopp för tortyr och misshandel av arresterade och fängslade personer. Den var inte juridisk bindande utan innebar en rekommendation till staterna att tillämpa principerna i de tolv artiklarna.

Nästa steg i FN-arbetet bör rimligen vara, skrev Evert Svensson och jag i en motion 1976, att skapa en konvention mot tortyr och annan brutal och omänsklig behandling av fångar. En sådan konvention skulle vara mera juridiskt bindande än FN-resolutionen.

Vårt land har under den förra regeringens tid på ett aktivt sätt verkat för respekt för de mänskliga rättigheterna och deltagit i den internationella opinionsbildningen mot brott mot de grundläggande mänskliga rättigheterna. Jag konstaterar med tillfredsställelse att fru Söder i sitt svar anger att den borgerliga regeringen vill fortsätta denna politik och att bl. a. på svenskt initiativ generalförsamlingen nyligen uppdragit åt FN:s kommission för mänskliga rättigheter att utarbeta förslag till en konvention mot tortyr. Sverige har nu möjlighet att som medlem i denna kommission i positiv riktning påverka denna fråga.

Det är dock angeläget – det vill jag betona för utrikesministern – att arbetet bedrivs med största skyndsamhet. Erfarenheterna säger att när det gäller politiskt känsliga frågor brukar kommissionen gärna vilja lägga dem på is och i onödan dra ut långt på tiden. Den här frågan är så viktig att den inte får röna en sådan behandling. Den svenske representanten i kommissionen bör göras uppmärksam på detta och verka för en snabb lösning.

Vid konferensen i Stockholm för några dagar sedan i Amnestys regi framkom att dödsstraffet finns kvar i de flesta länder och att antalet avrättningar ökar. Det händer t. o. m. att massavrättningar görs till veritabla skådespel som för tankarna tillbaka till hedendomen. Inte kan man säga att utvecklingen gjort människorna mänskligare.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

Stockholmsdeklarationens kärnpunkt var ändå ett tappert försök att ändra på staternas primitiva inställning i frågan, då man krävde att alla världens regeringar omedelbart och fullständigt avskaffar dödsstraffet. Stockholmsdeklarationen blir nu utgångspunkten för en världsomfattande kampanj som syftar till att söka ändra människors attityder till denna brutala form av straff. Det kanske i sin tur kan påverka behandlingen av frågan vid FN-kongressen 1980 i Sydney som fru Söder talar om i interpellationssvaret. Det vore värdefullt om denna deklaration kunde distribueras till alla FN:s medlemsländer. Jag vill fråga om inte statsrådet vill medverka till att vår FN-delegation hos generalsekreteraren hemställer att Stockholmsdeklarationen om dödsstraffet får cirkulera bland medlemsländerna. Det skulle ge det värdefulla dokumentet en mera officiell prägel och ge vid spridning åt detsamma. Det är glädjande att Sverige lyckats med sina försök att få upp frågan på dagordningen vid denna kongress. Man får vara glad över varje litet framsteg.

Under nästa år kommer FN att ägna uppmärksamhet åt utbildning kring de mänskliga rättigheterna. Man hoppas att kränkningarna motverkas om allt fler människor i olika länder blir upplysta om vilka rättigheter de egentligen har enligt träffade internationella överenskommelser. Jag är glad över att utrikesministern förklarar att regeringen är beredd att hjälpa till i det arbetet.

Folkrörelserna spelar självfallet en viktig roll när det gäller information och som förmedlare av kunskap om mänskliga rättigheter. Ungdomsorganisationerna har livligt engagerat sig i de internationella frågorna. De bör uppmuntras i sitt arbete. Jag noterar att statsrådet i sitt svar lovar höjda anslag till FN-förbundet och andra liknande organ. Amnestys stora betydelse härvidlag bör då ihågkommas.

Att särskild uppmärksamhet skall ägnas åt dessa frågor inom undervisningsområdet tycker jag är bra. Vårt land bör kunna göra en insats för att främja en sådan utveckling till så många länder som möjligt.

Jag tackar utrikesministern för svaret på mina frågor. Mitt inlägg blev kanske i längsta laget, men jag anser dessa frågor mycket viktiga. Även om inte utsikterna för en ökad förståelse för de mänskliga rättigheterna är så stora, får vi inte misströsta utan på samma sätt som tidigare energiskt arbeta vidare. Vi är säkert alla överens om att det är en god och rättvis sak vi arbetar för.

Utrikesministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Bara några få kommentarer till Nils Hjorths anförande.

Jag vill också understryka att när vi ser oss om i världen finner vi att bilden är dystert. Det är fler länder som kränker de mänskliga rättigheterna än som söker leva upp till dem efter bästa förmåga. Och det är alltså uppfordrande för oss alla, som politiker, som regeringsmedlemmar och som enskilda individer, att på allt sätt arbeta för att de mänskliga rättigheterna blir tillgodosedda i alla världens länder, även om det är ett stort och mödosamt arbete.

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

*Om ett svenskt
FN-initiativ om
förstärkt skydd för
de mänskliga
rättigheterna*

Jag uppfattade inte några direkta frågor från Nils Hjorths sida men ändå en uppfordran till svar beträffande två saker i mitt interpellationssvar. Det gällde behandlingen av tortyrfrågan i kommissionen. Den svenske representanten kommer självfallet att arbeta för att få så skyndsamt resultat som möjligt, men detta måste alltid avvägas mot det innehåll man kan uppnå i resultatet. Vi skall emellertid på allt sätt stödja vår delegat i det arbetet för att det skall bli både ett skyndsamt och ett så gott resultat som möjligt. Det är en oerhört viktig fråga att föra framåt.

När det gäller Stockholmsdeklarationens spridning till FN:s medlemsländer så ser Amnesty själv i hög grad till att sådana här dokument får spridning. Men jag vill gärna avge ett löfte här att jag skall undersöka att så verkligen blir fallet; att deklarationen når fram till alla de länder som är medlemmar i FN, så att ingen skall kunna undgå att läsa vad Amnesty har sagt i denna mycket viktiga deklaration.

NILS HJORTH (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar fru Söder för de kompletterande svaren på mina ytterligare frågor. Det är glädjande att konstatera att vi alla samverkar för att nå ökad förståelse för de mänskliga rättigheterna.

Fru Söder säger att det är självklart att den svenske delegaten i kommissionen skall arbeta skyndsamt, och hon hoppas på ett gott resultat. Jag vill gärna understryka att det är viktigt att man får en skyndsam lösning. Det är klart att innehållet betyder mycket, men jag hoppas att vi får stöd från de andra staterna när det gäller utformningen av bestämmelserna.

Givetvis gör Amnesty International vad man kan för att sprida Stockholmsdeklarationen till så många länder som möjligt. Jag tror dock att denna spridning får en större tyngd och kraft om den sker via FN. Jag har själv ingen erfarenhet av internationellt arbete på detta område, men det har sagts mig att det är sällan som generalförsamlingens sekreterare nekar när en stat begär att få sprida ett dokument av detta slag. Just med tanke på att Amnesty International fått årets fredspris tror jag inte generalsekreteraren säger nej till en sådan begäran.

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Vi är det privilegierade Sverige. Vi lever på en smal strimma land i frihet, ännu. Vi kan tala fritt. Vi kan resa fritt, utan pass i vårt land och till många andra länder. Vi har tankefrihet och trosfrihet. Hos oss respekteras de mänskliga rättigheterna. Vår post censureras icke. Vi kan vara nöjda. Vi sitter i godan ro. Genom en nyck, en ofattlig tur har vi hamnat på rätt sida av muren, av järnridån. Vi kan prisa oss lyckliga – tänker Svensson.

Jag letade i dag fram tidningsklipp och protokoll från debatter för länge sedan i andra kammaren och här. En hoppets ton 1968: "20 års FN-arbete ger världslag om de mänskliga rättigheterna", står det i en tidning där

Onsdagen den
14 december 1977

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

jag också finner citatet: "Envar skall ha rätt att lämna varje land, inbegripet det egna."

I en interpellationsdebatt 1967 hänvisar ministern för utrikes ärenden till konventionen 1948, artikel 18 om de mänskliga rättigheterna som svar på en fråga från herr Johansson i Skärstad om ministrernas syn på religionsförföljelserna i vissa länder. Sist hänvisar han till Sveriges helhjärtighet bakom förslagen, konventionerna, och säger: "Vi kan intet annat än fördöma alla former av förföljelse av oliktankande i vilket land det än sker. Vi har därför stött strävandena att genom internationella åtgärder åstadkomma ett skydd mot sådana förföljelser. Vi kommer även i fortsättningen att stödja dessa strävanden." Amen, frestas man att säga.

Året är 1972 – vi bläddrar vidare. En man vid namn Alexander Sol-sjenitsyn har skrivit ett "fastebrev" till patriarken Pimen i Moskva. Det väcker uppmärksamhet även hos oss i den lugna vrån. Katolsk informationstjänst meddelar att han protesterar mot trons bedrövliga tillstånd i Sovjet. Vi kände att det var "ett dokument av historisk betydelse". Solsjenitsyn hade fått Nobelpris. Han är inte vem som helst. Något kanske händer i de östliga "demokratierna", tänkte vi. Men ingenting har hänt. Patriarker från detta slutna land sitter som presidenter och ledare i Kyrkornas världsråd vid sidan av vår svenske ärkebiskop.

Måndagen den 12 december i år hörde jag ett program i den svenska radion om bl. a. Amnesty International. Reportern utfrågade kyrkliga och frikyrkliga ledare om vad de gjort och vad de tänkte göra för de förföljda bröderna i förtryckets länder. Svaren var verkligen intressanta. Hur man som lyssnare än ansträngde sig kunde man inte få tydliga besked – en diplomati. en förmåga att säga ingenting präglade dem som blev tillfrågade. Amnesty hävdade att läget försämrats, att fler fått det svårt. Borde inte Sverige lämna Kyrkornas världsråd? frågades det. Nej – ja – nej! var det intelligenta svaret.

Året är 1975. Min motion och andras är besvarade i utrikesutskottets betänkande nr 11. Utskottet svarar vänligt och slutar med en erinran – det vore frestande att läsa den, men den är för lång. Där står i alla fall att det finns redan internationella regler på detta område. Det påminde mig om en blomma på den okände soldatens grav.

Året är 1977, sent, december. Utrikesutskottet ägnar vår motion ett betänkande, nr 7. Det är en imponerande rad insatser som redovisas.

14 december 1977. Jag läser i tidningen: "Svårt för de kristna. Prästerna rättslösa." Eller: "Det råder allvarlig brist på biblar i Östeuropa." Eller: "Låt min mamma få komma hit." – 14-årig flicka skriver till Brezjnevs.

Ingenting har förändrats. Ingenting har hänt. Jo, situationen förvärras.

Bulletin 1977, nr 7: "Judarna i Sovjet. Oroande utveckling. Sharansky spärras in på mentalsjukhus?" De rättslösa blir fler.

I vår motion har vi nämnt Georgij Vins. En av de många. En företrädare för otaliga fångar, slavar, dömda för brott de aldrig begått. Vins – ingen räddning finns för honom?

Vi har Helsingforsavtalet. Vi har de lysande konventionerna, som fyller

30 år nästa år – om det påminde också fru Söder. Så bra! Ack ja! Här är vi fria, och vi arbetar i FN, i Europarådet och i Kyrkornas världsråd. Och vi passar på ibland och stämmer in i fördömlsekören mot Israel, mot det land där undkomna från ghetton och slavläger fått en strand i tiden kring vilken bruset stiger. Vi har själva en smal strimma land med sol över.

Låt oss vara tacksamma. Betänkandet nr 7 är ett vackert stycke.

Herr talman! Detta är icke ironi från min sida, icke ironi mot utrikesutskottet. Det är icke heller klander mot utrikesministern. Jag tror på hennes allvarliga strävan, hennes vilja att göra någonting. Detta är snarare en snyftning. Jag ifrågasätter om världen verkligen demokratiseras, men låt oss hoppas.

Förste vice talmannen TORSTEN BENGTSO (c):

Herr talman! Utrikesutskottets behandling av motionen har skett mot bakgrund av vad som förekommit tidigare, och jag kan genast deklarerat att utrikesutskottet har precis samma uppfattning som motionären, nämligen att man på allt sätt bör främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Utskottet har skrivit på ett ställe: "Hävdandet av grundläggande mänskliga rättigheter är sedan länge ett centralt element i den svenska utrikespolitiken och bärs upp av en stark folkopinion i vårt land." Att det sedan stöter på mycket stora svårigheter att praktiskt kunna fullfölja vad man egentligen önskar har vi sett genom många exempel. Det framgår inte minst av vad Tore Nilsson nyss sade.

Alltsedan FN:s tillkomst den 26 juni 1946 har förhandlingar förts i världsorganisationen i syfte att få till stånd internationella överenskommelser på de mänskliga rättigheternas område. Ett första resultat, som det redan har erinrats om, var när generalförsamlingen 1948 antog en allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna. Förklaringen omfattade rätten till liv, frihet och personlig säkerhet, åsiktsfrihet, yttrandefrihet, religionsfrihet, mötesfrihet, rätten till arbete, rimlig levnadsstandard, undervisning, likhet inför lagen samt förbud mot slaveri, tortyr, godtyckligt fängslande och diskrimination på grund av ras, hudfärg, kön m. m.

Förklaringen medförde inga rättsliga förpliktelser för staterna. Avsikten var ju att den i stället skulle utöva ett moraliskt inflytande på medlemsstaternas regeringar och den allmänna opinionen. Förklaringen var givetvis värdefull som en ledstjärna för den internationella debatten och för det fortsatta arbetet inom FN och andra organisationer.

Det kan dock konstateras att inte alla länder röstade för deklarationen. Bl. a. en av supermakterna, Sovjetunionen, röstade icke för deklarationen när den antogs 1948.

Därefter påbörjades omedelbart utarbetandet av konventioner, vilket tog mycket lång tid. Det dröjde ungefär 18 år innan de två konventionerna var färdiga. De antogs den 16 december 1966.

Det är att observera att man genast lade vissa hinder i vägen för konventionernas genomförande. Först och främst fastställde man – emot

*Internationellt
främjande av de
mänskliga rättighe-
terna*

Sveriges vilja – att 35 länder skulle ha ratificerat konventionerna innan de trädde i kraft. Det var ett ovanligt stort antal länder, och det medförde också att det tog tio år innan konventionerna kunde träda i kraft, alltså år 1976.

Detta var en av de stenar man lade i vägen för konventionernas genomförande.

Sedan är det alltid aktuella problemet – Tore Nilsson sade det inte direkt men han antydde det: Hur skall man kontrollera att dessa konventioner efterföljs? Ja, konventionerna ger staterna möjligheter att inför en särskild FN-kommitté påtala om en annan stat inte fullgör sina skyldigheter. Det verkar ju bra. Men för att ett förfarande inför FN-kommittén skall kunna upptas mot en konventionsstat krävs enligt artikel 41 i konventionen att denna stat har avgivit en särskild förklaring om att den erkänner kommitténs behörighet. Det är tyvärr inte många stater som gör detta, och på det sättet undandrar man sig kontroll på området.

Så till konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna. Till den har anslutits ett fakultativt protokoll, och det innehåller bestämmelser om att s. k. petitioners – enskilda personer – kan klaga hos en kommitté. Men det är att observera att medan många länder har skrivit på konventionerna, så undviker de flesta av dem att skriva på det fakultativa protokollet, och därmed undandrar de sig kontroll.

Så behandlar man detta. Och det har tillkommit ännu ett element som, enligt vad jag förmärkt, lägger hinder i vägen för konventionernas tillämpning. När man talar om mänskliga rättigheter är det i vissa länder väldigt opportunt att hänvisa till FN-stadgans artikel 2:7, där det står att man inte får inkräkta på landets suveränitet på något sätt. Inom sina egna gränser har man rätt att besluta, och därmed kan man – det sägs inte direkt, men det är ju innebörden – egentligen med hänvisning till denna suveränitet trampa mänskliga rättigheter under fötterna.

Det har förekommit så mycket i Förenta nationerna. Här har redan erinrats om vad som förevarit på olika områden. Bl. a. har i artikel 41 intagits stadgandet att ett land skulle kunna angripa ett annat land därför att detta land bryter mot de mänskliga rättigheterna. Frågan om en ombudsman speciellt för Förenta nationerna har också varit uppe.

Vad som hänt på det senast aktuella området har utrikesministern redogjort för. Jag utesluter helt detta – det är klart vad som har förekommit.

Jag vill bara säga som en sammanfattning att vid alla de tillfällen – jag tror inte man kan utesluta något – då det varit fråga om mänskliga rättigheter har Sverige försökt göra sitt bästa för att främja de mänskliga rättigheterna. Vi har i utrikesutskottet menat att så har förhållandet varit. Vi har ingenting alls emot syftet med motionen 1059, men vi kunde heller inte praktiskt göra mera än vad vi har gjort, nämligen att framföra den deklarationen att det har förekommit ett starkt försvar från Sveriges sida för de mänskliga rättigheterna, och det är självfallet att det också i fortsättningen kommer att från svensk sida göras allt för att främja

respekten för mänskliga rättigheter.

Vi har inte yrkat avslag på motionen – det ansåg vi inte befogat – utan vi har ansett den besvarad med vad utskottet anfört.

Det är vad jag kan säga om utrikesutskottets behandling av frågan, och jag har bara att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

§ 6 Samarbete mellan staten och Saab-Scania AB på dataområdet m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:31 med anledning av propositionen 1977/78:17 om samarbete mellan staten och Saab-Scania AB på dataområdet m. m. jämte motioner.

I propositionen 1977/78:17 (industridepartementet) hade regeringen framlagt förslag om vissa ekonomiska åtaganden i samband med bildandet av ett av staten och Saab-Scania AB gemensamt ägt databolag.

I propositionen hade föreslagits att riksdagen skulle

1. till Förvärv av aktier i Stansaab Elektronik Aktiebolag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.,

2. till Teckning av aktier i ett aktiebolag inom dataområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 75 000 000 kr.,

3. till Bidrag till Saab-Scania Aktiebolag för utvecklingsverksamhet inom dataområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 45 000 000 kr.,

4. uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att under åren 1977–1981 ikläda staten borgen för lån eller annan förpliktelse avseende Stansaab Elektronik Aktiebolag eller det aktiebolag vartill detta avsågs skola ombildas med sammanlagt högst 350 000 000 kr.,

5. bemyndiga regeringen att godkänna det såsom huvudavtal betecknade avtalet mellan staten och Saab-Scania Aktiebolag i vad staten därigenom – utöver vad som omfattades av 2–4 – iklädde sig ekonomisk förpliktelse.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen läggs fram förslag som syftar till att möjliggöra ett samgående mellan Saab-Scania AB:s Datasaabdivision och Stansaab Elektronik AB i ett av staten och Saab-Scania AB gemensamt ägt bolag. Bolaget avses bli upprättat genom att Stansaab Elektronik AB ombildas

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

varefter till detta bolag förs huvuddelen av den verksamhet som f. n. drivs inom Datasaabdivisionen. Förslagen grundar sig på ett villkorligt avtal mellan staten och Saab-Scania AB.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:61 av Lennart Pettersson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att regeringen undersökte förutsättningarna för
 - a. statlig ägarmajoritet i styrelsen för det nybildade databolaget,
 - b. en överföring av Saab-Scantias dottertillverkning i Jönköping och Göteborg till databolaget,
2. att det nybildade databolaget speciellt skulle uppmärksamma utvecklandet av arbetsmiljövänliga datasystem,
3. att en utredning angående förutsättningarna för en utökad svensk komponenttillverkning på dataområdet genomfördes,

1977/78:62 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen skulle

1. avslå propositionen 1977/78:17,
2. hos regeringen anhålla om att hemligstämpeln omedelbart hävdes i vad gällde det utredningsmaterial som låg till grund för propositionen 1977/78:17 och som framställdes av Stanford Research Institute,
3. hos regeringen anhålla om att regeringen därefter snarast återkom med förslag om den svenska dataindustrins organisering att föreläggas riksdagen,
4. uttala att vid ett förnyat förslag från regeringen även förutsättningarna för ett förstatligande borde beaktas liksom att frågan om personalens anställningstrygghet borde täckas av ovillkorliga garantier, och

1977/78:75 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om samarbetsavtal mellan staten och privata intressen.

Utskottet hemställde

1. beträffande avtal mellan staten och Saab-Scania AB att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:17 och med avslag på motionen 1977/78:62 skulle

a) till Förvärv av aktier i Stansaab Elektronik Aktiebolag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.,

b) till Teckning av aktier i ett aktiebolag inom dataområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 75 000 000 kr.,

c) till Bidrag till Saab-Scania Aktiebolag för utvecklingsverksamhet inom dataområdet på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret

1977/78 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 45 000 000 kr.,

d) uppdra åt fullmäktige i riksgäldskontoret att under åren 1977–1981 ikläda staten borgen för lån eller annan förpliktelse avseende Stansaab Elektronik Aktiebolag eller det aktiebolag vartill detta avsågs skola ombildas med sammanlagt högst 350 000 000 kr.,

e) bemyndiga regeringen att godkänna det såsom huvudavtal betecknade avtalet mellan staten och Saab-Scania Aktiebolag i vad staten därigenom – utöver vad som omfattades av b–d – iklädde sig ekonomisk förpliktelse,

2. beträffande allmänna principer för fördelning av ekonomiska insatser och ägarinflytande vid samarbetsavtal mellan staten och privata intressen att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:75,

3. beträffande statlig ägarmajoritet i Databolagets styrelse att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:61 yrkandet 1 a,

4. beträffande överföring av Saab-Scanias tillverkning i Jönköping och Göteborg till Databolaget att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:61 yrkandet 1 b,

5. beträffande produktion av arbetsmiljövänliga datasystem att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:61 yrkandet 2,

6. beträffande utredning om svensk komponenttillverkning på dataområdet att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:61 yrkandet 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Följande tre reservationer hade avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högstrom och Lennart Pettersson (samtliga s):

1. beträffande allmänna principer för fördelning av ekonomiska insatser och ägarinflytande vid samarbetsavtal mellan staten och privata intressen, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:75 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande statlig ägarmajoritet i Databolagets styrelse, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:61 yrkandet 1 a som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande överföring av Saab-Scanias tillverkning i Jönköping och Göteborg till Databolaget, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:61 yrkandet 1 b som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 31 behandlar regeringens förslag om en sammanslagning av Stansaab och Datasaab.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

Timmen är ju sen, och låt mig bara kort konstatera att det är helt klart att en samordning av de internationellt sett mycket små svenska dataföretagen är nödvändig för att denna industri på sikt skall kunna överleva. Som reservanter har vi inga invändningar på denna punkt. Den av regeringen föreslagna sammanslagningen är alltså helt i linje med den socialdemokratiska uppfattningen.

Från socialdemokratiskt håll har vi också på ett tidigt stadium tagit upp det uppenbara behovet av en samordning av den svenska dataindustrin. Jag kan peka på de särskilda yttranden som avgavs av de socialdemokratiska ledamöterna redan i 1974 års datautredning och de förhandlingar som den socialdemokratiska industriministern tog upp med Saab-Scanias företagsledning, men som tyvärr vid den tidpunkten inte ledde till något resultat på grund av ett närmast totalt ointresse från Saab-Scanias ledning.

Nu har man ändrat uppfattning, och det är bra. Tyvärr har dock värdefull tid gått förlorad. Saab-Scania har förlorat ytterligare många miljoner på företagsledningens envishet – de pengarna hade man säkert kunnat använda på ett bättre sätt. Problemen med att klara upp sysselsättningen i Linköping har inte heller blivit lättare genom den fleråriga fördröjningen av sammanslagningen.

Men nu har alltså avtalet om en sammanslagning kommit till stånd, och enligt vår uppfattning måste avtalet som det föreligger godkännas just för att det är ett avtal. Däremot har vi viktiga invändningar mot avtalsvillkoren, och det har vi även påpekat i olika reservationer till utskottets betänkande.

Vi menar att det är en dålig uppgörelse för skattebetalarna som herr Åsling har träffat. Den är dålig också för de anställda i de inblandade företagen. Samhället har helt enkelt inte fått ett ägarinflytande som svarar mot de stora summor som staten nu tvingas gå in med. Det gäller i dag en summa på 75 plus 45 milj. kr. som skall utbetalas enligt propositionen. Men, herr talman, detta är bara toppen på isberget. Totalt rör det sig om 465 milj. kr. under en fyraårsperiod plus borgensförbindelser på upp till 350 milj. kr. och eventuell ytterligare statlig förlusttäckning åren 1978–1981.

Speciellt i ett ekonomiskt läge där skattebelastningen och inflationen slår allt hårdare mot folk i vanliga inkomstlägen har man väl anledning att säga att det borde varit extra viktigt för regeringen att hushålla med skattebetalarnas pengar. Men om man ser på Datasaabaffären ur detta perspektiv måste man tyvärr konstatera att det är ett dåligt avtal. Staten borde enligt vår uppfattning ha pressat Saab-Scanias företagsledning till större ekonomiska insatser, eller också borde man ha krävt att få ett statligt majoritetsinflytande i det gemensamma bolaget som klart svarar de insatser man begär att skattebetalarna skall göra och som riksdagen nu skall fatta beslut om.

Detta, herr talman, är den ekonomiska bakgrunden till att vi vill att riksdagen skall göra ett uttalande som går ut på att regeringen bör se

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

till att man i sina ekonomiska avtal med företag får en vettig balans mellan ekonomiska insatser och statligt ägarinflytande.

Det finns också andra skäl till att det är viktigt med statlig ägarmajoritet i databolaget, särskilt risken för konflikter och dödlägen i en 50-50-ägarfördelning. Det är tyvärr allmänt omvittnat att samarbetet mellan Saab-Scania och staten inte alltid har förlöpt gnisselfritt i Stansaab. Trots detta går man vidare med samma 50-50-fördelning, och det innebär att man tar stora risker på den punkten.

Ytterligare ett skäl för ett statligt majoritetsägande har med de anställdas inflytande att göra. På grund av 50-50-fördelningen i styrelsen tvingas man nu begära dispens från lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. De anställda i styrelsen skall enligt herr Åslings planer helt enkelt tvingas att avstå från sina lagstadgade rättigheter i alla viktigare frågor, där de två delägarna inte är överens.

Detta går enligt vår uppfattning tvärt emot alla företagsdemokratiska strävanden, och det hade kunnat undvikas om staten hade haft en klar ägarmajoritet. Detta är ytterligare, herr talman, en allvarlig brist i det avtal som har träffats.

Grundläggande för borgerlig näringspolitik är att man främst ser samhället som en städgumma och en institution som skall ta hand om privatkapitalets förluster. Samma filosofi går uppenbarligen igen i avtalet med Saab-Scania. Man sträcker sig här så långt att man ur Datasaab t. o. m. bryter ut två mycket intressanta delar, som alltså inte skall gå med i det nya halvstatliga databolaget. Detta gäller speciellt Jönköpingsanläggningen, där man bl. a. sysslar med industrirobotar och processtyrning av olika slag.

Det är fråga om en lönsam tillverkning, i motsats till andra delar av Datasaab. De produkter som tillverkas i Jönköping är dessutom utomordentligt intressanta från framtidssynpunkt och hade inneburit ett bra komplement till databolagets övriga produkter. Nu lämnar man dessa delar – låt mig uttrycka det så – vind för våg till Saab-Scania. Russinen i kakan plockas alltså ut och överlämnas till 100 % till Saab-Scania. Också detta är en brist i avtalet.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att de socialdemokratiska reservanternas i näringsutskottet på väsentliga punkter hade velat ha ett annat utseende på det avtal som industriministern nu har presenterat för riksdagen. Vi har också reserverat oss i enlighet med detta ärende.

Låt mig till slut säga några ord om en punkt, där vi trots allt har lyckats att bli överens i utskottet. Det gäller utskottets enhälliga tillstyrkande av ett socialdemokratiskt motionsyrkande om att en utökad inhemsk tillverkning av komponenter till dataindustrin nu måste utredas.

Det finns flera skäl till ett sådant utredningskrav, såväl handelspolitiska som industripolitiska. Låt mig bara erinra om en allvarlig bakgrund till detta krav, nämligen ett fall där vi i somras fick reda på att USA helt

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

plötsligt vägrade att leverera vissa komponenter till Stansaabs civila lufttrafikledningssystem. USA har som bekant monopol på alltför många av dataindustrins komponentområden. Det gällde en stor leverans till Sovjet, av central betydelse för Stansaabs fortsatta utveckling, där man tagit ordern mitt framför näsan på amerikanarna, som också hade lämnat in anbud.

Som jag ser det är det helt enkelt nödvändigt att svensk industri verkligen frigör sig från det strupgrepp som USA:s exportkontrollagstiftning har tagit på svensk dataindustri. Nu löste sig det hela i elfte timmen, men tyvärr kvarstår ändå osäkerheten för framtiden, och bristen på en inhemsk komponentproduktion på vissa strategiska områden kan bli ett allvarligt problem för svensk datorindustri, om inte samhällsåtgärder vidtas på detta område.

Utskottet står enigt bakom ett tillstyrkande av den socialdemokratiska motionen på denna punkt, vilket innebär att man uppmanar regeringen att ge i uppdrag till styrelsen för teknisk utveckling och industriverket att gemensamt utreda frågan om en utökad svensk komponentindustri. Jag vill understryka betydelsen av att man genomför en ingående utredning på denna punkt.

Jag vill, herr talman, till slut yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna vid näringsutskottets betänkande nr 31 samt i övrigt till utskottets hemställan.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Riksdagen skall här fatta beslut om dataindustrins utveckling i Sverige, baserat på en amerikansk utredning som för beslutsfattarna är hemligstämplad. Underlaget är hemligt inte bara för beslutsfattarna utan även för alla som har anledning att ta del av materialet, nämligen de anställda. Har de anställda haft någon möjlighet att bedöma datautvecklingen i Sverige och utredningen om samgåendet mellan Dataaab och Stansaab? Svaret är nej. Varken de anställda, som drabbas av sammanslagningen, eller de som formellt skall fatta beslut om denna har fått ta del av hemligstämplade materialet. Därav kommer sig vårt ställningstagande, som i det här fallet också är principiellt. Här kräver ju borgarregeringen att riksdagsledamöterna skall tro på dess ord i propositionen och besluta som den föreslagit.

Från vpk:s sida kan vi på grund av sekretessen kring utredningen inte delta i något beslut om samgående. Vi anser att det är horribelt att kräva att vi skall godta regeringens ord om att detta är den bästa lösningen och därför ansluta oss till densamma. Det finns säkert de som har förtroende för regeringen och dess handlande, men det är anmärkningsvärt att den sittande regeringen försöker tvinga dem som inte hyser detta förtroende för den att ansluta sig till dess förslag. Regeringen vill också ha stöd för sitt förslag utan att redogöra för bakgrunden till sin bedömning. Tro inte att det finns ett sådant förtroende för regeringens handlande och förslag, vare sig i den här kammaren eller bland de an-

ställda, som denna sammanslagning berör!

Enligt medbestämmandelagen skall förhandlingar äga rum. Enligt utskottet har dessa också förevarit, men hur har de gått till? Förhandlingarna mellan de anställda och deras företagsledningar måste vara än ensidigare än behandlingen av ärendet här i kammaren – eller har man möjligen där i full skala fått ta del av de hemligstämplade akterna?

De anställdas organisationer på de berörda företagen hyser naturligt nog stor oro för framtiden och sina jobb. Kapitalkoncentrationen i de kapitalistiska staterna har under de senaste 20 åren utvecklats så att det endast är ett fåtal som bestämmer de ekonomiska ramarna, inom vilka de resp. ländernas regeringar och riksdagar har möjlighet att handla.

Utskottets påstående att den internationella dataindustrin domineras av multinationella företag är helt riktigt. Men det är ingen nyhet att datamarknaden är mer eller mindre monopoliserad. Det är ingen nyhet att det över huvud taget är monopolens marknader som återfinns i de kapitalistiska ekonomierna. Förutom i dataindustrin gäller det även inom övrig tillverkningsindustri – det råder det väl knappast några delade meningar om. Vad frågan däremot gäller är hur man skall komma till rätta med den ohämmade makt som de privata kapitalintressena utövar. Det är på den punkten som vi inte är överens med socialdemokrater och borgare. Debatten om stålindustrins utveckling och förutsättningar kan gälla även här. Att stötta de privata kapitalintressena med skattepengar är en väg som vi inte ställer upp på. Skall det satsas så bör staten helt ta över den industri det nu gäller och inte bara till hälften.

Den sysselsättningskonsekvens som kan bli aktuell för de anställda vid de bägge företagen är att inskränkningar kan komma till stånd. Det är också det som varit det stora samtalsämnet på de fackliga informationsmöten som hållits. Något annat än informationsmöten kan det ju inte bli fråga om när grunderna för sammanslagningen är hemlighållna och när de fackliga organisationerna inte har makt att hindra en koncentration av det här slaget. Den enda möjlighet de har är att få viss information och löften om jobb – löften i propositionen som till sin karaktär är till intet förpliktande utan bara innebär en ljusblå förhoppning som kan jämföras med det klassiska Olofströmsuttrycket "lycka till".

Den socialdemokratiska reservationen 2 förutsätter att de anställda ges garantier för reellt inflytande i och med en statlig ägarmajoritet. Jag vill deklarerat att det inte alls är någon automatik i det fallet. Den kapitalistiska statsapparaten ger inte garantier åt några andra än dem som behärskar den. Och i en kapitalistisk ekonomi är det inte de anställda utan kapitalisterna som härskar.

Jag behöver inte gå in djupare i den här frågeställningen, utan jag kan hänvisa till vad som anförts från den här talarstolen tidigare i dag i exempelvis ståldebatten. Det är mot de här bakgrunderna vi från vpk säger nej till regeringens proposition. Jag yrkar därför bifall till vpk-motionen 62.

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det förslag som vi nu behandlar syftar till att öka möjligheterna för den svenska företagsamheten inom dataområdet att stärka sin ställning på exportmarknaden.

På utlandsmarknaden, framhålls det i propositionen, går utvecklingen mot allt större enheter. Svensk dataindustri, som redan befinner sig i ett utsatt konkurrensläge, måste vidta åtgärder för att möta den allt hårdare konkurrensen på det internationella planet. Det är i vårt samlade tekniska kunnande som vi bör ha en av våra främsta konkurrensfördelar.

Ett godkännande av det nu aktuella förslaget får emellertid inte innebära att man frånträder vitala principer.

En av förutsättningarna för en socialt styrd marknadsekonomi är många enheter av växlande storlek som under effektiv konkurrens söker tillgodose sina kunders önskemål. Ett väsentligt mål för näringspolitiken är att upprätthålla och utveckla en sådan näringsstruktur.

De tendenser till koncentration inom näringslivet som vi ofta upplever *kan*, som jag inledningsvis påpekade, vara försvarbara. Men på sikt kan fusionernas mångfald få konsekvenser för näringslivets vitalitet, för nyföretagandet och för möjligheterna att beakta viktiga konsumentintressen.

Jag vill gärna framhålla dessa synpunkter därför att det i vissa motioner har begärts att man skall gå betydligt längre än vad regeringen föreslagit. De kraven – som bl. a. går ut på ett framtida förstatligande av dataindustrin – måste bestämt avvisas.

Vad som nu sagts hindrar inte att man i vissa fall skall kunna samarbeta mellan olika företag och mellan näringslivet och staten, när avsikten är att stärka förutsättningarna för vårt lands förmåga att hävda sig i den internationella konkurrensen.

Det är mot den bakgrunden som utskottet godtar de förslag om vidgat samarbete på dataområdet mellan staten och Saab-Scania som propositionen innehåller.

Avtalet mellan staten och Saab-Scania bygger på ingående överläggningar och förhandlingar. Vidare skall noteras, att förhandlingar enligt medbestämmandelagen har förekommit samt att övriga skyldigheter enligt denna lag har fullgjorts. Enligt vad som inhämtats i ärendet föreligger enighet hos alla berörda parter om det avtal som nu presenteras för riksdagens godkännande. Från denna utgångspunkt finns det inga skäl för riksdagen att göra några särskilda uttalanden, som motionärerna önskar.

I anslutning härtill påpekar utskottet, att avvägningen av de ekonomiska insatserna i varje särskilt fall sker under beaktande av de gällande förutsättningarna. Inte heller frågan om styrelsrepresentation bör regleras genom generella uttalanden, utan utskottet anser att lösningar i dessa hänseenden får sökas utifrån förutsättningarna i varje särskilt fall. Även vad beträffar samarbetsvillkoren i övrigt finner utskottet att utfallet för statens del är godtagbart.

Utskottet är inte heller berett att acceptera motionärernas krav på över-

föring av Saab-Scantias dottertillverkning i Jönköping och i Göteborg till det nya databolaget. Avsikten med propositionens förslag är att bygga upp ett databolag som har större förutsättningar att hävda sig på exportmarknaden. Det nya bolaget bör sålunda koncentrera sin verksamhet till dataområdet. Inget hindrar en samverkan med andra enheter inom Saab-Scaniaföretagen i näraliggande frågor utan att det för den skull erfordras statliga propåer om detta.

Däremot är det viktigt att uppmärksamma en annan aspekt. Det är angeläget att man fortsättningsvis noga kartlägger de problem, delvis av rättssäkerhetskaraktär, som kan bli aktuella då staten genom ökade insatser av det slag som riksdagen nu skall besluta om åstadkommer en sammanblandning av sina offentlighetsrättsliga funktioner och de privaträttsliga funktioner och uppgifter som följer av ett ökat sådant engagemang. Det finns också starka skäl för att i datasammanhang uppmärksamma integritetsfrågorna. Emellertid får vi, herr talman, anledning att återkomma till dylika frågor när det nu pågående utredningsarbetet på datalagstiftningens område har slutförts.

I centrum för utvecklingen inom datatekniken står system för komplicerad informationsbehandling. Administrativa rutinuppgifter kan mekaniseras, hela bibliotek och arkiv kan byggas upp på magnetband. Information kan lagras för framtida behov. Allt fler mänskliga aktiviteter kan förvandlas till elektroniska dataprocesser. En övergång till databehandling är inte bara en fråga om rationaliseringsåtgärder och om att arbetstillfällena kan försvinna, utan också om att arbetsmiljön påverkas. I propositionen anges som skäl för att staten skall engagera sig i dataindustrin av de krav som kan ställas på framtida datasystem. Även i motionen 61 har man uppmärksammat behovet av att utveckla arbetsmiljövänliga datasystem. Det råder således en bred politisk enighet om att främja en sådan utveckling.

Näringsutskottet erinrar i betänkandet om riksdagens nyligen fattade beslut om den nya arbetsmiljölagen. Då anförde socialutskottet i sitt betänkande att det är angeläget att man i samband med införandet av datasystem på arbetsplatserna verkligen tillvaratar de möjligheter som ges att skapa goda arbetsmiljöer. Mot denna bakgrund anser sig näringsutskottet kunna utgå från att det nya databolaget kommer att inrikta sin produktion på arbetsmiljövänliga datasystem.

Frågan om att främja en komponenttillverkning i Sverige som bas för bl. a. dataindustrins utveckling är angelägen. Detta är vi överens om inom utskottet, vilket nyss framgick av Lennart Petterssons anförande.

Utvecklingen inom datatekniken tyder enligt utskottets mening på att inhemsk tillverkning av komponenter inom vissa speciella områden kan visa sig bli betydelsefull för såväl dataindustrin som annan elektronindustri.

Utskottet har uppmärksammat att denna fråga tagits upp av styrelsen för teknisk utveckling och industriverket. Denna undersökning bör enligt

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

utskottets mening kunna genomföras i samverkan mellan de båda myndigheterna.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Om jag fattade rätt var Sten Svensson något förvånad över att vi ville göra ett allmänt uttalande om vikten av att statens tillgångar och ekonomiska insatser dimensioneras på ett sådant sätt att man får full valuta för de pengar som man betalar. Jag kan erkänna att det är unikt i ett utskottsbetänkande att reserverna för fram ett sådant krav, men vi vill hävda att det är ganska naturligt i den situation som föreligger, eftersom den ekonomiska uppgörelse som man har träffat med Saab-Scania när det gäller det gemensamma databolaget innebär en sådan uppenbar överbetalning att det finns anledning att inte bara reagera mot avtalet som sådant på denna punkt utan även till det foga ett generellt uttalande, riktat till den borgerliga regeringen. Det är inga småslantar det är fråga om, även om regeringen i första omgången inte begär så mycket av riksdagen.

Låt mig sedan ta upp en annan sak, nämligen det försvar som Sten Svensson mobiliserade med anledning av att industriministern i avtalet har gått med på att vissa delar av Saab-Scania AB:s datadivision skiljs ut och alltså inte kommer med i det gemensamma databolaget. Om jag fattade Sten Svensson rätt sade han att man måste skilja på datateknik och elektronik, men låt mig då bara säga att hans tal är något av ordets makt över tanken. Det går nämligen inte att göra sådana enkla gränsdragningar mellan datateknik och elektronik. Jag vill fråga herr Svensson: Vad är det egentligen för skillnad funktionsmässigt mellan en elektronisk apparat som reglerar och kontrollerar en patients värden på en intensivvårdsavdelning, som alltså hör till det föreslagna databolagets område, och en apparat som kontrollerar och reglerar värdena beträffande olika flöden i t. ex. en kemisk fabrik? I det fallet skulle det bli fråga om Jönköpingsfabriken, som faller utanför det här. Den gränsen är om något utomordentligt hårfin. Jag hävdar fortfarande att det är en nackdel för databolagen och staten att man utan någon egentlig motivering har skilt ut de intressanta utvecklingsprogrammen vid Jönköpingsfabriken, som Saab-Scania AB enligt avtalet skall behålla även fortsättningsvis.

Jag tycker det är fel att staten bara skall ta hand om förlustbitarna, medan den inte får arbeta med de verkligt intressanta och lovande utvecklingsprojekten.

Med det anförda vill jag, herr talman, än en gång yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna vid näringsutskottets betänkande nr 31.

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Sten Svensson inte med ett ord berörde det som naturligtvis för honom måste vara besvärande, nämligen frågan om de sekretessbelagda handlingarna. Dessa handlingar, som skall utgöra beslutsunderlag, ställs alltså inte till beslutsfattarnas förfogande. Sten Svensson sade att det råder enighet beträffande de fackliga organisationerna, men även dessa har ställts inför samma faktum, nämligen sekretessbelagda beslutsunderlag. De har mer eller mindre tvingats att acceptera detta samgående. De har ansett den ekonomiska situationen vara så pressande att deras arbeten befunnit sig i farozonen. Av den orsaken har de alltså varit i en tvångssituation och inte, i likhet med det nämnda utländska företaget, kunnat överväga andra alternativa lösningar.

Det kan verka förvånande, men jag håller med Sten Svensson när han säger att vi kunde skapa databanker här i Sverige. Naturligtvis är det bättre att vi behåller de här databankerna med olika uppgifter inom landet än att vi hyr in oss i IBM:s banker i USA.

Slutligen frågan om komponenttillverkningen. Sten Svensson pratade sig varm för att den skall ske här hemma och att det här samgåendet skulle innebära en garanti för det. Jag ser inte samgåendet som någon garanti härför. Vi har haft komponenttillverkning i det här landet på elektroniksidan tidigare. Jag tänker då närmast på L M Ericsson. Det företaget har flyttat sin komponenttillverkning utanför det här landets gränser och även övergått till att köpa färdiga amerikanska elektronikprodukter, så Sten Svensson skall inte vara för säker på att man genom ett sådant här samgående slår fast att denna tillverkning kommer att vara kvar inom landets gränser.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Får jag först säga till Tommy Franzén att jag utgick från att han hade tagit del av utskottsbetänkandet. Där står det nämligen att utskottet vid sin behandling av propositionen har haft tillgång till det hemligstämplade utredningsmaterialet, som ställts till förfogande från industridepartementet. Jag noterar också att vpk har en suppleantplats i näringsutskottet. Har inte Tommy Franzén frågat sin kollega Jörn Svensson om han har varit närvarande och lyssnat på föredragningen i utskottet? Föredragningen har ju legat till grund för utskottets ställningstagande.

Till Lennart Pettersson vill jag säga att vi har här i kammaren att ta ställning till det föreliggande avtalet. Vi skall säga ja eller nej till avtalet. Vill man ha en annan uppläggning, dvs. förändringar i konstruktionen av bolaget, måste man börja om från början igen med förhandlingar med allt vad det betyder av ytterligare tidsförskjutning. Jag undrar om Lennart Pettersson verkligen mot bakgrund av vad han sade i sitt inledningsanförande är beredd att ta ansvar för en sådan försening.

Kammaren kan konstatera att förhandlingar har ägt rum med alla berörda parter. Skall förändringar ske måste man enligt min mening begära

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

nya förhandlingar. Till detta kan vi konstatera att parterna, inkl. de berörda personalorganisationerna, förklarat sig nöjda med uppgörelsen.

Slutligen vill jag svara på Lennart Petterssons fråga beträffande de två dotterbolagen i Jönköping och Göteborg. Vi kan konstatera att det inte finns något hinder för en samverkan inom Saab-Scaniaföretagen när så kan bli aktuellt. Jag är för min del övertygad om att ett sådant samarbete kan initieras genom företagen själva när så är lämpligt.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Så kom då det väntade svaret från Sten Svensson – att vpk ju har en extra suppleantplats i utskottet. Det är på det viset, Sten Svensson, att de borgerliga ledamöterna i denna kammare vägrat vänsterpartiet kommunisternas ledamöter i utskottet att delta i utskottets sammanträden på lika villkor. Det är en av orsakerna till att Jörn Svensson inte har närvarit vid utskottssammanträdena. Vi anser ju att man har rätt att delta på lika villkor i utskottsarbetet och inte på den undanskymda åhörarplats som Sten Svensson och hans fränder talar för.

Men det är inte det som är det intressantaste. Det är trots allt bara ett litet fåtal av riksdagens 349 ledamöter som ingår i näringsutskottet, och det är väl ändå så, Sten Svensson, att det är de 349 ledamöterna här i kammaren som är beslutsfattande i detta ärende. Ännu intressantare måste det emellertid vara för de anställda i de berörda företagen, som – vad jag förstår – inte heller har haft möjlighet att ta del av det hemligstämplade materialet. Jag har två gånger – en gång tidigt i höstas och en gång när propositionen lades fram – försökt att få del av innehållet i SRI-rapporterna 1, 2 och 3. Det har varit omöjligt för mig, och jag föreställer mig att de anställda har haft ännu mindre chans.

LENNART PETERSSON (s):

Herr talman! Helt kort en sista replik till Sten Svensson. Han sade: Det finns bara ett avtal och det är det avtal som föreligger i regeringens proposition. Han ställde frågan om socialdemokraterna i näringsutskottet vill ta på sitt ansvar att rösta nej till det här avtalet, när vi vet hur det brådskar när det gäller behovet av en sammanslagning av den svenska dataindustrin. På det kan jag bara svara att vi inte vill ta på vårt ansvar att rösta nej till det här avtalet i den situation vi nu befinner oss i.

Däremot har vi anledning att kritisera avtalet på många viktiga punkter, där vi tycker att avtalet är dåligt och innebär ett slöseri med skattebetalarnas pengar. Vi vill också beklaga den tvångssituation som det av industriminister Åsling framförhandlade avtalet har inneburit för riksdagsledamöterna. Vi har inget alternativ. Vi är beredda att säga ja till avtalet därför att regeringen har bollen i de här frågorna. Vi riktar en allvarlig kritik mot avtalet, och den har vi fört fram i reservationer till näringsutskottets betänkande.

Jag vill som sagt, yrka bifall till de reservationerna, som innebär att man i framtiden skall se över möjligheterna att från statens sida ta initiativ för att få bättre samarbetsformer i enlighet med det förslag som vi har

fått fram i de socialdemokratiska motionerna. Det innebär inte nej till avtalet, men det innebär riktlinjer som kan vara av betydelse för framtiden.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att Lennart Pettersson inte vill motsätta sig att riksdagen nu godkänner det här avtalet. Men har man framfört de här synpunkterna, som går ut på att man vill ha de väsentliga förändringar som framgår av reservationerna, då måste man rimligen bli överens med dem man har förhandlat med. Det förutsätter en ny förhandlingsrunda.

Avslutningsvis vill jag säga till Tommy Franzén: Deltar man som suppleant i ett utskottssammanträde har man ju möjligheter att tillgodogöra sig föredragningen och kan sedan förmedla innehållet i denna till sina partivänner i riksdagsgruppen. Det fungerar tydligen beträffande de övriga partierna.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 62 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 62 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 297
Nej - 11
Avstår - 1

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Samarbete mellan
staten och Saab-
Scania AB på
dataområdet m. m.*

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

Samarbete mellan staten och Saab- Scania AB på dataområdet m. m.

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164
Nej - 142
Avstår - 3

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 144
Avstår - 2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lennart Pettersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 31 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lennart Pettersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 163
Nej - 139
Avstår - 7

Nr 51

Onsdagen den
14 december 1977

*Meddelande om
fråga*

Mom. 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 7 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle civilutskottets betänkanden nr 8 och 9 samt trafikutskottets betänkanden nr 9 och 8 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 sättas sist.

§ 8 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 14 december

1977/78:217 av Karin Ahrland (fp) till justitieministern om antagningen till notarietjänstgöring:

Av "Domstolsverket informerar" nr 11/1977 framgår att notarienämnden beslutat att utbildning till reservofficer skall räknas som merit vid ansökan till notarietjänst. Utbildningen hänförs därmed till "teoretiska meriter", som kan jämföras med universitetsstudier.

Juristyrket är sedan gammalt mycket mansdominerat. En viss förändring har inträffat de senaste åren. 1966 var ca 15 % av de examinerade juristerna kvinnor, och 1976 hade andelen stigit till 26 %.

Läsåret 1975/76 besatte män 75 % av notarietjänsterna. De nya antagningsbestämmelserna, där reservofficersutbildning ges extra poäng, kommer med all säkerhet att medföra att männen dominerar ännu mera på notarietjänsterna - eftersom kvinnorna är utestängda från utbildning till reservofficerare.

Avser justitieministern vidta några åtgärder för att säkerställa de kvinnliga juristernas möjligheter att få konkurrera på samma villkor som de manliga om tillgängliga notarietjänster?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 23.52.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert